

Protokol

over

forhandlingerne ved Det norske arbejderpartis

12te landsmøde

afholdt i Fredrikstad den 6te, 7de og 8de august 1898.

Aabningsmøde.

Den 6te august kl. 5 efterm. sammentraadte Det norske arbejderpartis 12te landsmøde i Haandværkslagets lokale i Fredrikstad.

Haandværkslagets formand, hr. maler Berggraf, ønskede repræsentanterne velkommen, hvorefter partiets ordfører, hr. advokat Ludvig Meyer, aabnede mødet, idet han henlede opmærksomheden paa, at man nu efter den nye stemmeretslov stod foran et vendepunkt i de norske arbejders politiske liv, og udtalte det haab, at mødets forhandlinger sikkert vilde vise, at arbejderne var sig det hermed følgende ansvar fuldt bevidst.

Til mødets ordstyrere valgtes C. Jeppesen og A. Berggraf, til sekreterer A. Buen og Edb. Retvedt.

Som fuldmagtskomite opnævntes følgende: A. Johnsson, A. Løkkeberg, S. M. Dlasson, fru Mina Jensen og Olav Strom.

Den af partistyret fremlagte aarsberetning tilligemed regnskab for partikassen og partiorganerne refereredes derefter og godkjendtes enstemmig.

Fuldmagtskomiteens indstilling blev nu refereret og vedtaget. Af de samtlige godkjendte fuldmagter fremgik, at der var fremmødt 56 repræsentanter fra følgende foreninger:

Fra Kristiania:

Kristiania arbejderforening: A. Johnsson, M. Larsen, C. Jeppesen, Chr. S. Knudsen, Edb. Olsen, Oscar Nissen.

Den typografiske forening: A. Buen, A. Løkkeberg.

Fyrsttarbejdernes forening: Edb. Pettersen.

Formernes forening: Lars Pedersen, Mechanikernes forening: P. A. Pettersen.

Tobaksarbejderforbundet: Chr. Nissen. Bagerfvendenes forening: A. Bay.

Korfejtterernes forening: Olaf Holth. Den socialdemokratiske forening: Ludvig Meyer.

Murarbejdernes forening: A. M. Stenberg.

Blikkenslagernes forening: R. Kristoffersen, G. Gunnerud.

Strædderfvendenes forening: Joh. Reguëll.

Malerfvendenes forening: A. Pedersen. Løstearbejdernes forening: D. Strand.

Ølbrggeriarbejdernes forening: Joh. Karlsen.

Svejsernes forening: Frk. Birgitte Halvorsen.

Arbejderpartiets kvindeforening: Fru Mina Jensen.

Avissbudenenes forening: Fru Anna Sørensen.

Bødkersvendenes forening: D. Bay.
Møbelsnedkernes forening: Oscar
Pederfen, B. Bergendahl.

De kvindelige fyrstikarbejdes forening: Frk. Kristine Pettersen.

Strue- og naglearbejdernes forening: Karl Hansen.

Stotojarbejdernes forening: Joh. Johnsen.

Sadelmagernes forening: P. M. Palm.

Stenhuggernes fagforening: Joh. Andresen.

Fra andre partiafdelinger:

Fredriksstad haandværkslag: J. A. Johnsen, Emil Svedberg, Aug. Olsen, Joh. Nanonsen, A. Berggraf.

Haandværkslagets kvindeforening: Fru Klara Olsen.

Stavanger socialdemokratistiske forening: A. Rosen.

Bufteruds amtsarbejderforening: Anders Jensen, Martin Sand, Amund Nilfen, Thv. Olsen, Edb. Retvedt.

Det norske sten-, jord- og bergarbejderforbund: Olav Strøm (Nordbanernes afdeling), Magnus Fryklund (Flettefjordbanen), A. Rønning (Grorud stenaarbejderforening).

Norøs arbejderforening: D. Guldal.
Trondhjems formerforening: Olaf Eggen.

Ystehede og omegns stenhuggerforening: Edb. R. Meyer, J. A. Bjørk.

Greaker og Loftebergs stenhuggeres fagforening: C. J. Pettersen.

Stenhuggernes arbejderforening, Hvalør: Amund Larsen.

Bergenske afdeling af Det norske arbejderparti: S. M. Olofsen, advokat A. Hazeland.

*

Efterat partistyreets budgetforslag for partikassen og partiorganerne for kommende budgetaar var udlagt til eftersyn, gif man over til behandling af spørgsmaalet om

Arbejderforsikringen.

Chr. H. Knudsen mente, at man kunde gaa til behandlingen af denne sag uden noget indledende foredrag. Han foreslog, at mødet sluttede sig til den resolusjon, som fornylig var vedtat af Det norsk-svenske demotratmøde, som afholdtes i Kristiania. Den del af denne resolusjon, som tog sigte paa spørgsmaalet for Norges vedkommende, var forsaavidt tilfredsstillende som den udtalte sig for en almindelig folkepension, som skulde være obligatorisk og som skulde dækkes ved en almindelig stat i forhold til enhveres evne. Han fremsatte forslaget til resolusjon saalydende:

„Det mødet hæveder, at det sociale forsikringsspørgsmaal søges ordnet efter principet: obligatorisk forsikring og ikke forsørgelse, anbefales det, at dette søges realiseret som en almindelig folkforsikring med alles pligt til indskud i forhold til sin skatteevne og alles ret til pension.“

Ludvig Meyer: Stridsspørgsmaalet i denne sag har været: forsørgelse eller forsikring? I Danmark har man ordnet det som forsørgelse, i Tyskland som forsikring. Men i begge disse lande gjælder forsørgelsen og forsikringen kun visse klasser af befolkningen, og forsørgelsen føles da let som fattigforsørgelse. Kommer imidlertid forsørgelsen til at gjælde det hele folk uden hensyn til om den enkelte er mere eller mindre fattig, saaledes at altsaa alle bidrager til den og alle nyder godt af den, saa føles forsørgelsen ikke længer som fattigforsørgelse, og forsikring og forsørgelse blir da bare to forskellige former for den samme ting. Men da vil forsikringsformen bare staa os et unødigt sævapparat som kun kan lede til at vanskeliggjøre og forsinke sagens gennemførelse. Forsikringsprincippet vil jo her si at man udligner en direkte stat paa hele befolkningen uden undtagelse; men det er en upraktisk historie naar det gjælder de mindre bemidlede. Det gjæl-

der jo et boldsomt beløb her. En invaliditetsforsørgelse paa 100 kroner om aaret til hver vil, om man regner den gennemsnitlige invaliditetsalder til 65 aar, beløbe sig til ca. 15 millioner kroner aarlig, og der er ingen tvil om at det er upraktisk at ville udligne et slikt beløb som en almindelig direkte stat.

Jeppefen var enig med Meyer i at naar alle var med at yde og nyde, saa vilde ingen føle forsørgelsen som fattigforsørgelse. Størrelsen af det beløb som invaliditetsforsørgelsen vilde koste forsørgedes jo ogsaa nu, man lod dem ikke sulde ihjel. Men forsørgelsen skede nu paa en usolidarisk udemokratisk maade, som baade var kostbarere end den behøvede at være og heller ikke tilfredsstillende nogen. Den nuværende invaliditetsforsørgelse var som en bygning med taarne og spir, havde Eugen Hansen sagt paa demotratmødet, og disse taarne og spir burde væk. Men da taleren saa havde foreslaaet at forsørgelsen skulde være lige for alle, saa svarte Hansen, at „nej, det gaar aldrig!“ — Han vilde altsaa dog ha noget med taarne og spir. Og talerens forslag var blit fastet mod en stemme — hans egen.

Retvedt vilde referere sig mod at han og hans partifæller paa demotratmødet skulde ha stemt imod Jeppefens forslag om lige pension for alle; sliq som voteringen var gaat for sig hadde der ikke vært anledning til at stemme for det.

Edb. Olsen fandt, at der var stor forskjel paa, om man la forsørgelses- eller forsikringsprincippet til grund. Der var i vort folk en stærk sky for forsørgelse. Det hadde man set i spørgsmaalet om fri skolemad for dem der behøvede det. Af 1600 barn hadde der ikke meldt sig mere end 260 til denne gratisbespisning, fordi den opfattedes som en art fattigunderstøttelse. Hadde man derimod f. eks. tat 2 øre for skolemaden,

saa var taleren sikker paa, at af de 1600 vilde de 800 meldt sig. Socialdemokraterne hadde først rejst spørgsmaalet om pensionering af invalider i form af forsørgelse, men var siden gaat over til forsikringsprincippet. Arbejderkongresserne i 1890 og 1892 hadde udtalt sig for forsikringsprincippet, og tal. trodde at i vort land som i andre lande burde forsikringsprincippet bli lagt til grund.

Ludv. Meyer: Mellem forsørgelse og forsikring, naar den var fælles for alle, kunde der vel være en følelsesforskjel men ingen reel forskjel. Hvis man istedetfor den nuværende embedsmands- og bestillingsmands-pensionering fik almindelig invaliditetsforsørgelse for alle, trodde da forresten virkelig nogen, at folk ikke vilde gaa og hente de penge under paaskud af, at det var fattigunderstøttelse? I andre lande hadde man tat, hvad man efter omstændighederne kunde saa, forsikring eller forsørgelse af arbejdsklassens invalider. Men hos os kunde man gaa til en invaliditetsforsørgelse, som omfattede hele befolkningen. Noget resolusjon var forøvrigt ikke fornøden. Socialdemokratiet hadde jo allerede for paa sit program human forsørgelse af invalider og direkte progressiv stat. Mødet burde heller ikke udtale sig om, hvorvidt pensionerne burde være lige for alle. I vort spredt bebyggede land var det et spørgsmaal, om den lighed lod sig gennemføre; om ikke meget mere praktiske hensyn vilde paabyde en forskjel baade mellem by og land og mellem de forskellige landsdele. Naar arbejderkommissionens motiverede forslag kom til at foreligge, da var der tid til at indlade sig paa enkeltheder og øve kritik, nu kunde man nøje sig med en diskusjon uden resolusjon.

Chr. H. Knudsen: Vi kræver en forsørgelse for det hele folk, og da er det jo ingen fattigforsørgelse; men dette vilde ikke Edb. Olsen forstaa. Han

vil at man skal forlange 2 øre for skolemaden, fordi fri skolemad søles som fattigunderstøttelse; men det behøves jo ikke i det øjeblik man gir fri skolemad til alle barn og ikke bare til de fattige. Naar Meyer mente at den direkte skat her vilde bli et for kostbart apparat, saa forstod ikke taleren det; for den vilde jo bli indkrævet sammen med den anden skat. Mødet burde udtale sin tilslutning til demokratmødets resolusjon; ellers vilde det se ud, som om man desabouerte den. Zepfensens tillægsforslag om lige pensjoner for alle hadde taleren intet imod, men han maatte dog være enig med Meyer i, at man kunde vente med at udtale sig om enkeltheder indtil kommissjonens forslag blev fremlagt.

Netvedt var ikke enig i at mødet skulde vente med at udtale sig til kommissjonens forslag forelaa; mødet burde tværtimod paa forhaand ved en stærk resolusjon søge at indvirke paa resultatet af kommissjonens arbejde. En ting som absolut burde fastlaas var, at det at en mand var invalid skulde være tilstrækkeligt til at han fik pensjon, uden at han skulde behøve at præstere bevis for at han hadde ydet noget til invalideforsørgelsen.

Edb. Olsen: Man hadde i arbejderkommissjonen ikke hæftet sig meget ved detaljer. Kunde man bare nu saa sagen bragt ind i den rette linje, saa fik det bli den næste generasjons sag at ordne detaljerne og bestemme hvor store pensjonerne skal være og om de bør være lige eller ikke osv. De tyske socialdemokrater hadde paa sit program forandret ordet „forsørgelse“ til „forsikring“, og dette, at der burde bygges paa forsikrings- og ikke paa forsørgelses-principet, derom var kommissjonen enig; om enkeltheder hadde den vel diskutert, men intet slaat fast.

Bjørck var enig med Edb. Olsen.

Olfsson var enig med Meyer og Knudsen.

Ludv. Meyer pointerede igjen at det var upraktisk at ville indkræve en stor direkte skat hos de ubemidlede klasser og det var hvad forsikringsprincippet her betød. Naar Knudsen sa at denne direkte skat jo vilde bli indkrævet sammen med den anden skat, saa var det ikke rigtigt; der indkræves nemlig nu ingen saadan direkte skat hos de samfundsklasser. I Tyskland vilde taleren som de tyske socialdemokrater stemt for forsikringsprincippet; men hos os, hvor vi vilde ta alle samfundsklasser med, vilde forsikring være praktisk talt umulig, medens forsørgelse lod sig gennemføre.

Martin Larsen: Hadde der paa demokratmødet bare vært nordmænd, vilde resolusjonen i denne sag kommet til at se anderledes ud; men nu hadde man maattet læmpe sig efter svenskerne for at saa en fælles resolusjon i stand. At invaliditetsforsørgelse for alle vilde kræve et stort beløb var ingen grund til at vige tilbage for at forlange den. Arbejderen faar for sit arbejde bare 1/3 af hvad det er værd, og maa desuden af denne tredjedel betale en svær skat. Selv om han ikke tjener mere end 800 kroner, saa maa han afgi 100 kroner i direkte og indirekte skat. Og saa skulde han ikke en gang kunne forlange at bli forsørgt naar han er blit invalid?!

Olav Strøm stod ikke i nogen sygekasse og var ikke forsikret, og blev han invalid vilde han forlange at bli forsørgt. Og blev den forsørgelse daarlig, saa var det samfundets skam og ikke hans skam. Dette, at det skulde være en skam at modta understøttelse af det offentlige, det var en gammel opfatning, som skrev sig fra den Gilert Sundt'ske paavirkning af arbejderbevægelsen, og den paavirkning var kommet som en reaktion imod Thranebevægelsen. Den opfatning, som laa bag denne skamfølelse, den burde man ikke kjæle for, men søge at udrydde.

Ludvig Meyer fremsatte nu følgende forslag:

„I anledning det fra offentlig side paagaende arbejde for en økonomisk beskyttelse mod arbeidsinvaliditet og de herover i den senere tid stedfundne diskussioner — finder mødet at burde henvise til den i samme sag paa vor organisations 8de landsmøde i 1894 besluttede udtalelse. Mødet antager ogsaa at den i samme paapegede ordning af sagen vil hos os vise sig at være den eneste praktisk mulige.“

Den resolusjon fra 1894, hvortil man henviste, lod saaledes:

„Mødet udtaler, at den eneste tilfredsstillende ordning ogsaa af aldersforsørgelsen vil være en almindelig samfundsmæssig invaliditetsforsørgelse, hvorefter enhver, der ved alderdom eller paa anden maade helt eller delvis har mistet sin arbejdskraft, har krav paa en for alle lige understøttelse.“

De hertil nødvendige midler bør tilvejeskaffes dels ved en direkte og progressiv beskættning, dels ved at underlægge det offentlige produktive virksomheder af mere indbringende karakter. Som saadanne vil mødet paapege — foruden brændevinsaffæren — øl- og tobaksforretningen, saa meget mere som disse virksomheder væsentlig henter sine indkomster hos arbejderklassen, idet jo denne udgjør befolkningens store flertal.“

Olav Strøm foreslog at nedsætte en komité paa 5 medlemmer til at udarbejde forslag til resolusjon.

Botering: Strøms forslag forstodes mod 6 stemmer, hvorefter ved alternativ botering mellem Meyers og Knudsens forslag, Meyers vedtoges med 27 stemmer mod 19.

Næste sag var:

Partiets stilling til forholdstalsvalgmaaden og kommunevalgene.

Ludvig Meyer: Nu da forholdstalsvalg i kommunen var indført, meldte sig det praktiske spørsmål: Bør socialdemokraterne forlange forholdstalsvalg,

hvis ikke noget andet parti forlanger det? Tal. mente ubetinget ja. Socialdemokraternes stilling var jo nu den, at enten faar de ingen repræsentasjon eller de maa ta tiltakke med den repræsentasjon, som de andre partier under dem. Men den stilling kan vi ikke længer bruge, Det nytter ikke at gaa ud blandt folket og agitere for vore sager og si, at om 3, 5 eller 10—12 aar skal vi nok saa majoritet for dem; man hører bare paa de partier, som har noget de kan føre igjennem straks. Men faar vi ved forholdstalsvalgene vore egne repræsentanter i kommunestyrelsen, saa kan vi ialfald udrette noget straks. Med en aldrig saa liden minoritet i kommunestyret vil vi kunne øve kritik og gjøre opposisjon paa en ganske anderledes effektiv maade end om vi staar udenfor, og paa enkelte punkter ialfald vil man kunne true venstre frem, fordi de da vil være bange for arbejderne næste gang. Det vilde derfor være selvmorderisk af socialdemokraterne om de ikke forlangte forholdstalsvalg overalt, hvor de er talrige nok til at kunne gjøre det.

Chr. S. Knudsen: Forholdstalsvalg førte ikke til noget godt; det kunde let komme til at gi anledning til indførelse af hestehytter-politik i kommunen. Vi kommer ved forholdstalsvalg ikke noget parti i majoritet, og kommer styret saaledes bare til at bestaa af nogle større eller mindre grupper, da holder nødvendigvis hestehytter-politiken sit indtog. Og hvem borgeb os for, at dette ikke vilde bli resultatet af forholdstalsvalg i Kristiana? Meyers ræsonnement var rigtigt: Man vilde kunne øve en skarpere kritik, naar man hadde nogle pladser i styret end om man stod udenfor, men denne fordel var ikke stor nok til at man af den grund burde bryde paa princippet: ingen forholdstalsvalg, men rent flertalsstyre!

A. Pedersen: Man kan vistnok øve kritik ogsaa om man staar udenfor kommune-

styret. Ja, men den kritik vil da kun høres af vore partifæller; den vil kun føres i vor egen presse.

Ludv. Meyer: Ja, vi kan gjerne la være at agitere, hvis vi ikke tar sigte paa noget, som vi kan gaa til at føre igjennem straks. Jeg stiller saadant forslag:

Mødet udtaler, at det maa være overladt vedkommende partiafdeling i hver enkelt kommune, hvorvidt man ved noget valg inden samme vil begjære forholdsvalget anvendt.

Chr. S. Knudsen vilde foretrække „partifællerne“ for partiafdelingerne.

Votering: Meyers forslag vedtoges mod 1 stemme.

2det møde søndag form. kl. 9.

Om statens forhold til værnepligtige familjeforsørgende arbejdere

holdt fattigforstander Johnson det indledende foredrag.

Han udtalte:

Jeg har lovet at indlede dette emne med nogle ord, og jeg skal søge at fatte mig i al forklæthed, kjønt her gives mig anledning til betragtninger, der vilde kaste et ejendommeligt lys over vort „demokratiske“, „frie samfund“.

Det har undret mig mer end en gang, at dette spørsmål ikke har været mer oppe, vakt mer opmærksomhed inden arbejderorganisasjonerne. Men det har nok sine grunde. Dels er „gammel vane vordt aa vende“ — den virker afstumpende — dels og fornemmelig er det den tankegang, at alt, som har sit udspring af eller staaer i forbindelse med den militære tanke, er noget ukraenkligt, som ikke maa røres ved eller underkastes nogen kritik, men blindt hentages for godt, enten det er saa eller saa, og endelig er det, fordi arbejderne, som det gaar ud over, ikke har været vaagne.

Jeg sa: spørsmålet har været lidet oppe. Heri ligger, at det dog har været paa tale.

Til det andet landsarbejdermøde i Trondhjem 1882 var det fremsat af det samme samfund (Nr. a arbejdersamf.) som nu, og blev behandlet i forbindelse med emnet: „om erstatning for skade under arbejde“. Mødet vedtog den gang:

„Forsamlingen anser det for statens pligt at yde erstatning til gifte arbejdere, der kommanderes til militærtjeneste, saa at familjen ikke skal komme til at lide nød.“

Denne udtalelse blev i afdelingen vedtaget med 20 mod 16 st. og i fællesmødet (plenum) ved nabneoppraab med 42 mod 23. Af de 23 var 4 kropsarbejdere. Man var ikke kommen længer den gang.

Siden den tid har det ikke, saavidt jeg har fulgt med, været oppe hverken i møder eller i pressen, naar undtages i „Social-Demokraten“ et par gange d. a. i forbindelse med et par andre spørsmål.

Men jeg mener, det er fremdeles aktuelt og det mere nu, end den gang, som jeg senere skal komme tilbage til.

Blandt de mange, mange tilfælde, jeg i en 20-aarig paaksts har truffet paa, og hvoraf den aller største del i større eller mindre grad kaster et trist lys over det nuværende samfundssystem, ved jeg næppe noget, der saa klart illustrerer dette, som at den unge, kraftige og arbeidsomme mands hustru og barn, de gamle forældre, den gamle far eller mor maa henvende sig til det offentlige fattigvæsen for at holde livet oppe, mens manden, sønnen, er paa moen.

Nu ligger en hel verden af overseen, hensynsløshed, egoisme og uretsfærdighed saa smukt tildækket af fædrelandsforvarets tryllende kaabe. — Ja, saatallets fædreland. da!

Vi ved jo alle — og det burde

enhver vide —, at det højeste en arbejder med familje kan drive det til ved sit redelige arbejde, er fra haanden til munden. I forbigaaende være det sagt, at dette: „at arbejde sig op fra intet“, som en hører forkynde som en socialsaliggjørende lære, staaer i de fleste tilfælde i forbindelse med noget højt viljont og i alle tilfælde som undtagelsesvis). De virkelige forhold er nemlig saa, at indtræder der omstændigheder, som enten nedsetter arbejdslønnen, eller der kræves større udlegg, som nu toldpaaløggene —, er straks forlegenheden tilstede, og der maa skrives paa saksnetts konto. Ophører hans arbeidskraft, eller blir den usforholdsmæssig optagen uden noget vederlag i andens tjenste, er om ganske kort tid nøden den første, som melder sig som husets gjæst.

I slige tilfælde er de aller fleste arbejdere med familje under værnepligtstjenesten.

Rogen udførligere paavisning heraf lige over for denne forsamling, anser jeg for oversflødig. Jeg skal kun fremdrage nogle træk af, hvad jeg har oplevet, og det ikke en, men mange gange.

En yngre mand med en 2—3 smaa barn har et efter arbejderforholde pent, hyggeligt hus og hjem, som han nu kan kalde sit, da det er betalt. Han skal paa „moen“. Sidste ugeløn gil med til huslejen. Hustruen faar „paa borg hos kjøbmanden“ den første uge efter manden er rejst, men den anden er det stop. Hun vasker og stræver, saa vidt hun kan komme fra de smaa, men det kan ikke strække til. Barna faar mæslingerne.

Hvad har hun saa at gjøre, eller hvad blir gjort? Et af to; enten maa hun ty til fattigvæsenet, eller — „drage ud af huset“ og til pantelaanerens med det meste og bedste hun har — ja, ofte lige indtil sengkladderne. Denne vej er den almindeligste, og som siden uundgaaelig fører til den første (fattigb.)

I mandens fravær under udøvelsen af en streng borgerpligt, fører familjen en kummerlig tilværelse, der ofte sætter dybe mærker baade paa hustru og barn for en lang fremtid. Og manden, naar han kommer hjem, finder han det pene, hyggelige hjem tilintetgjort — kun de nøgne vægge, en afkræftet hustru og blege barn.

Følgerne af et saadant syn i forbindelse med tanken paa den nærmeste fremtid, er uberegnelige.

Er det en mand med mer end almindelig viljestyrke — en, der ikke vil lade sig kue, men som tror paa en lysere tid og selv vil være med i kampen for denne, tar han nyt tag og begynder forfra igjen. Jeg har truffet slige. Men de fleste blir sat tilbage, har vanskeligt for at rette sig helt op igjen.

Naar vinteren indfinder sig med sine strengere krav og som oftest med mindre fortjeneste eller endogsaa arbeidsløshed, er de nødt til at henvende sig til fattigvæsenet. Dette gjentar sig da vinteren ud, og næste sommer, naar manden skal paa „moen“ igjen, er der ingen vej forbi. Slig gaar det aar efter aar. Tilintetgjørelsesprocessen af deres selvstændighed og tildels mennekeværde er i fuld gang og ender i de fleste tilfælde i nød og elendighed.

Mange, nemlig dem med svag karakter ved siden af tilvante tilbøjeligheder i en eller flere retninger, gaar det vistnok fortere ned over bakken med. De taber modet med en gang, vender sit ribbede hjem ryggen, og hermed er som regel den proces tilende: hjemmet er oprevet, hustru og barn hjemfalden fattigdommen og elendigheden, manden kommer paa vildsomme veje, som han under andre og nogenlunde samfunds-mennekelige forhold vilde have undgaaet.

Men, saa nedslaaende og skrigende dette end er, har det dog altid oprørt mig mere, naar „de to gamle“ eller den „gamle far“ eller „mor“ har henvendt

fig til mig i følgende enkle, men megettalende ordelag:

„Jeg har aldrig trængt fattigv. til, og jeg har ikke troet, jeg skulde komme til det heller; men nu er sønnen min rejst paa „moen“; nu har jeg (vi) intet at berge os med. Han har været saa snild og hjulpet, hvad han har kunnet. Og det værste af alt er, at han mister pladsen sin, saa han ved ikke, hvad han skal tage sig til, naar han kommer igjen.“

De „to gamle“, den gamle udslidte mand eller enken, som har sat sit alderdoms haab til sin eneste søn, eller den ene gjenslebende her i landet, staar nu der ene og forladt og maa gaa den gang, som de anser for den tyngste, de nogenfinde har gaaet, skjøndt de just ikke har gaaet paa roser gennem sit lange og arbejdsstrællende liv.

Maa ikke tanker og sølser komme i oprør?

Disse korte træk anser jeg for mer end tilstrækkelige for at vise, hvor økonomisk, social og ethisk (moralisk) nedbrudende for den enkelte, familien og samfundet de nuværende forhold er ligeoverfor den familjeforsørgende arbejder under hans værnepligtstid.

Staten skaber gennem lovgivningen ogsaa paa denne maade — fattiglemmer! Ja, saa er det fattigv. Det er statens forhold i dette spørgsmaal!

Men, ikke nok hermed. Der er ogsaa en anden, politisk, side.

Efter de nye, „demokratiske“ — altid lidt forfjælet paa demokrati og — stemmeretslove saavel til stat som kommune, har ingen stemmeret, der inden en bestemt tid før valget er kommen i berørelse med det offentlige fattigvæsen. Før var der ingen saadan sikkerhedsventil eller „kautel“, som det nok hedder. For Kristianias vedkommende kan der med temmelig sikkerhed beregnes, at mellem 5 a 6000 vil bli strøgne af mandtallet paa grund af denne „kautel“. Og blandt disse er ikke saa ganske saa

af dem, som i sommerens løb har „staaet under fanerne“, og som paa grund heraf har maattet eller i den nærmeste fremtid maa ty til fattigvæsenet.

Det vil saaledes til høsten vise sig, naar kommunevalget skal foregaa, at der da er flere, som rejste paa „moen“ som myndige borgere (stemmeberettigede), men kom tilbage igjen som umyndige eller blev det af den grund, førend mandtallet afsluttedes.

Værre kan det knapt bli!

Syng og tal saa i høje toner om fædrelandskjærlighed og — „almindelig stemmeret“!

Ja, alle de, som har grund til det. Arbejdernes grunde er magre: opofrelse af en stor del af sin bedste ungdoms kraft og tid for at dygtiggjøre sig til forsvar for et faatals særrettigheder, saa henvisning til fattigkassen og endelig derefter — umyndiggjørelse (tab af stemmeret)!

Maa ikke dette bringe hjertet til at slaa varmt for — fædrelandet! Hvilken fryd og glæde maa ikke gennemstrømme „mandskaberne“ baade under og efter øksercitsen ved tanken herpaa!

Jeg kunde gjerne slutte hermed, men da jeg har brugt udtrykket: „værre kan det knapt bli“, vil jeg saa lov til at nytte lejligheden og nedlægge en bestemt protest — og jeg ved, jeg har forsamlingen med mig — mod den fra modstandernes side ofte udfastede usandhed, at vort program eller valgsporg er: „jo værre, des bedre!“

Var dette sandhed, behandlede vi ikke spørgsmaal som dette og lignede. Var dette sandhed, saa er jo opretholderne af den gamle tingenes (u)orden og udslyngerne af usandheden vore bedste allierede.

Men isaafald falder jo beskyldningen tilbage paa dem selv.

Nej, vi vil efter ebne mildne, hvor vi kan naa til. Vi vil forbinde og hele samfundsfaarene saavidt det staar i vor

magt. Men kvaksalveri, halvhed og sminkning vil vi ikke vide noget af.

Derfor vil vi ogsaa fordre af staten, den lovgivende forsamling, at den uførtøvet tar sig af denne og enhver sag, der tar sigte paa at øve retfærdighed og gjøre det arbejdende folks liv leveværdigt, lyst og lykkeligt.

Taleren fremsatte sluttelig følgende forslag til resolusjon:

„I det mødet saavel af økonomiske som sociale, moralske og politiske grunde kræver, at statsmagterne uførtøvet drar omsorg for, at familjeforsørgende arbejdere og ligestillede under værnepligtstjenesten faar sig af staten til familjens underhold udbetalt et fuldt ud tilstrækkeligt bidrag, henstiller det til partistyret at indgaa til først sammentrædende forhandling med frestilling herom.“

Anders Jensen: „Dagbladet“ og „Verdens Gang“ havde fornylig udtalt at den tidligere saa almindelige misnøje under øksercitsen nu var forbundet, da vort lands stilling nu hadde lært de værnepligtige værnepligtens betydning. Kanste var der noget i dette, men det gjaldt ialfald ikke de værnepligtige, hvis familje holdt paa at fulde ihjel mens de aftjente sin værnepligt. At saa rettet paa det nuværende forhold var en sag af største betydning.

Ludv. Meyer hadde ogsaa under sin økseicte hat erfaring for, hvor fortvilede giste arbejdere var paa økserepladsen i anledning af deres familje.

Chr. H. Knudsen vilde gjerne, at resolusjonen fik en anden ordlyd. Paa Bergensmødet var man blit enig om at enhver mand som øksereede, burde saa erstattet helt og fuldt den tabte arbejdsfortjeneste med ikke under 3 kr. dagen — det kunde man jo udtale ogsaa her.

Martin Larsen mente, at naar en mand, som det ofte hændte, ved økserecitsen blev sat ud af sin virksomhed, saa burde staten være pligtig til at understøtte ham til han kom i virksomhed

igjen. Eller ogsaa maatte staten ved en lov beskytte de værnepligtige mandskaber mod at bli sat ud af sin stilling paa grund af økserecitsen. Mange hjem blir ødelagte nu ved disse 40 dages økserecits; flere vilde bli det, hvis man nu som paatenkt forøget øvelstiden. Kanste var der ogsaa mange andre ulemper, som hang sammen med dette og som ogsaa burde komme med i resolusjonen; derfor burde der nedsættes en redaktionskomite for at saa resolusjonen saa alsidig som mulig.

Ludvig Meyer: Man burde indskrænke sig til det, som her var bragt paa bane, det vilde man kanste kunne opnaa inden lang tid, mens en vidt-øvende resolusjon vilde føre til, at man ingen ting opnaadde.

Joh. Johnsen: Kunde man ikke opnaa, hvad denne resolusjon tilsigtede, burde enhver demokrat stemme imod hele militærbudgettet. Skulde arbejderen være forpligtet til at forsvare fædrelandet, saa maatte man først og fremst sætte ham istand til at opfylde den pligt.

Olav Strøm mente, at der burde kræves noget for den, som mister sin plads ved militærtjeneste; nærmest burde man vel saa en lov, som beskytted dem mod affledigelse af den grund.

Martin Larsen: Om man indgik til statsmagterne med en foresstilling i denne sags anledning, saa vilde det føre til at sagen oversendes en parlamentarisk kommisjon, og hvis enden paa dens arbejde blir at man faar sjerdeparten af hvad man ber om faar man være glad. Man behøved derfor ikke at være saa bange for at be om mere paa engang.

Chr. H. Knudsen: Ingen arbejder kunde være tilfreds med mindre end fuld erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til den ubemidlede og desuden garanti mod at miste sin stilling eller erstatning om han misted den.

D. Bah ønsked som Martin Larsen

nedsettelse af en redaktionskomite som kunde sammenfatte alle rimelige fordringer under den resolusjon man skulde vedta.

A. Johnsson gav sit forslag et tillæg om at staten ogsaa skulde ufortøbet drage omsorg for at ingen ved værnepligtstjenesten kommer ud af virksomhed.

E. D. Olsen: Det vilde ikke gavne sagen at resolusjonen gik i detalj. Det blev partistyrets sag at samle alle detaljer i sin motivering naar den indgik til stortinget med sin forestilling.

A. Hazeland: Man burde gaa med paa resolusjonen som den var og ta denne ene ting for sig. Ved at forlange mere paa engang vilde man snarere forplumre sagen end opnaa noget mere.

Chr. S. Knudsen foreslog at der til Johnssons oprindelige forslag istedetfor den af Johnsson foreslaede tilføjelse „samt at ingen ved værnepligtstjenesten kommer ud af sin virksomhed,“ skulde tilføjes: „for derved for stortinget at foranledige forslag fremlagt hvori der tas sigte paa at ikke blot de mindre bemidlede erstattes tabet, men ogsaa at ingen paa grund af værnepligtstjenesten kommer ud af sin virksomhed.“

Ludv. Meyer: Knudsens forslag var ikke vel foreneligt med den almindelige værnepligtsinstitution.

Chr. S. Knudsen: Paa vort partis program heber det at vi ikke er tilhængere af almindelig værnepligt, men forlanger den ombyttet med almindeligt folkeværn.

Ludv. Meyer: Der er ingen forskjel paa almindelig værnepligt og almindeligt folkeværn; men det kommer vi altsaa ind paa under næste sag.

Botering: Johnssons oprindelige forslag bifaldtes enstemmig, hvorpaa ved alternativ botering over Knudsens og Johnssons tillæg til forslaget Knudsens forslag blev bifaldt med 26 stemmer mod 18.

„Demokratiet og unionsspørrsmaalet“ og „militærbevilgningerne“.

Ludv. Meyer: Hvis vi kunde faa, hvad vi vilde ha og bare behøved at udtale vor lyst og mening, ja da var det bare at si: ud af unionen! og væk med militærudgifterne! Men vi kan ikke faa, hvad vi vil ha, og da hjælper det ikke at udtale sin lyst og mening. Hvad det gjælder om, er med de virkelige forhold for øje at gjøre sig op, hvad der kan naaes, og hvorledes vi maa gaa frem for at naa det. Unionsspørrsmaalet og det militære spørrsmaal er de vigtigste spørrsmaal, vi her har at forhandle, og det vil bli de vigtigste for et ubestemmeligt antal aar.

Det er jo ikke disse spørrsmaal, som har rejst den socialdemokratiske bevægelse. Men skal vi socialdemokrater kunne vinde gehør for vort program hos vælgere og derved bli istand til at udrette noget, da maa vi være aktivt med i landets virkelige politik. Og de spørrsmaal hvorom denne politik nu drejer sig — i den grad at den for en væsentlig del sluger hele vælgernes politiske interesse — det er disse to spørrsmaal. Til dem maa vi derfor først og fremst ta stilling, hvis vi ikke skal bli staaende udenfor landets politiske liv og derved sættes ude af stand til at udrette noget.

Fra 1898 arbejder vi under helt andre vilkaar end tidligere. Praktisk talt har stillingen hidtil været den, at vi har maattet staa som en trudsæl for venstre og hindre dem i at svigte den del af deres eget program, som ogsaa socialdemokratiet havde interesse af at se gennemført, stemmeretsagen. Men nu da stemmeretten er bli almindelig, saa alle voksne mænd er kommet med, nu træder altsaa arbejderpartiet med ind i det politiske liv paa samme vilkaar som de andre partier. Og skal vi da kunne udrette noget, saa maa vi altsaa ta stilling til de spørrsmaal som foreligger og som

samlar vælgernes interesser om sig, fordi at først naar disse spørrsmaal er løst vil vi hos vælgere kunne faa ørenlyd for det som egentlig er vort program.

Stillet man nu — ikke som et stemningsudbrud, men som program for sin praktiske politik — unionens opløsning op som program, da vilde dette fra kongehusets side bli opfattet som et rebolusjonært skridt. Og da nu styrkeforholdet mellem Norge og Sverrig er som 1 : 3, saa maatte vi altsaa i saa fald være forberedt paa at kæmpe en mod tre for landets eksistens. Altsaa: et af to: enten ud af unionen — og da gaar vi paa og optar i tilfælde denne kamp for livet med 1 mod tre. Eller ogsaa erkjender vi at dette: „Ud af unionen!“ det er ikke andet end mundsvejr — et stemningsudbrud og ikke praktisk politik. Og praktisk politik maa vi drive, hvis vi virkelig vil være med.

Ogsaa i forsvarssager gjælder det at vi maa ta et praktisk standpunkt. Det at raabe: „Væk med militærudgifterne! Vi vil intet forsvar ha!“ Det er noget vi alle ved, at vi ikke kan faa landets vælgere med paa nu sliq som situationen er, og derfor er nu, da vi har faat stemmeret og skal være med, den tid forbi, da vi kan nøjes med at raabe ud dette vort hjertes ønske, at militærudgifterne maa bli strøget. Thi det parti, som under de nuværende forhold vil stille sig saaledes overfor forsvarsspørrsmaalet, det parti har ingen chance for at kunne vinde frem til politisk magt og faa sat sine sager igjennem.

Vi skal vente, siger man, med vore egne sager, indtil demokratiet har bundet frem i Sverrige. Men det er intet praktisk standpunkt, dette at vente; praksis vil si handling. Desuden, her at ville vente, det er paa ubestemt tid at ville taale, at vore nationale krænkes. Det er dette vælgere ikke vil, og den der vil komme ilag med vælgere og faa deres øre, han maa derfor være med paa

noget som kan gjøre en ende paa denne krænkelse af vor nationale ret.

Vi socialister protesterede mod rustningerne da man begyndte med dem. Dengang kunde nemlig venstre føre igjennem det unionsstandpunkt de stod paa bare ved at gaa lige paa, og rustningerne var altsaa bare et bevis for at partiet var bange for at gaa paa. Men efterat modstanden mod vore krav nu har samlet sig i Sverrig, efterat man er kommet ind paa rustninger i begge lande, er det ganske sikkert, at man bør ikke forsøge at sætte noget igennem fra norsk side uden at være forsynet med det forsvar som kan skaffes; ti et daarligt forsvar i Norge vilde, det er ganske sikkert, indeholde en fristelse for de ledende kræfter i Sverrige.

Ikke blot fordi vor nationale bevidsthed lider en krænkelse, hvis vore krav ikke gennemføres, men ogsaa fordi at forsvaret koster saa mange penge, er en snarlig løsning af unionsspørrsmaalet nødvendig. 40 a 50 millioner kroner er der bevilget til rustninger i disse sidste aar. Den almindelige bevilgning til arme og marine er gaaet op fra 10 til 12 a 13 millioner om aaret ordinært. Vort forsvarsvæsen koster os nu mere end en invalideforsikring for det hele folk vilde beløbe sig til. Det koster mere end skolevæsen, universitet og hele vort videnskabelige apparat tilsammen. Medens hele skolevæsenet koster staten 16 millioner kroner, saa vil forsvaret iaar kræve 20 a 30 millioner ordinært og ekstraordinært. Og der vil kræves svære summer endnu, især til slaaden.

Vaade den græske krig og nu sidst den spansk-ameritanske, har lært os at skal et lidet land due noget i krig med et større, da maa det straks kunne gaa angrebsvis tilværks, og det kan vi ikke gjøre uden ved vor slaade, og den vil kunne komme til at sluges enorme summer. Og saa en vakler dag lar en udenlandsk bankier et ord falde om, at

„nu har dette lille land brugt saa og saa meget i uproduktivt øjemed, det kan aldrig være sundt“ — og pludselig er vor kredit knækket og derigennem vor udbilling hemmet for lange, lange tider. Den eneste maade at komme ud af dette, den eneste maade vi kan bli kvit disse forfærdelige bevilgninger, det er at skaffe en løsning paa unionsstriden. Det er det samlede lands interesse og vi faar ikke gehør hos vælgerne, hvis vi ikke tar stilling til dette spørgsmaal. Det vil være umuligt at skaffe midler til en invalidforsørgelse for det hele land, saalænge vi har disse forsvarsudgifter; ialfald tror ikke de nuværende statsmagter at det er muligt, det ser man af regeringsforedraget ifjor i anledning toldtarifsen, hvor det stærkt fremhæves at det er umuligt for staten nu at paata sig store og nye formaal.

Det er altsaa nødvendigt at komme bort fra de ekstraordinære militærudgifter. Det kan vi kun ved at unionsspørgsmaalet løses, og at bidra til denne løsning, det er mener jeg en opgave hvortil vi socialdemokrater naturlig er kaldet. Løsningen kan jo nemlig ikke komme fra det konserverpartiet; det fastholder halstarrig en politik der ikke kan føre til nogen løsning. Partiet er ogsaa for nøje alieret med kongemagten til at gjøre noget alvorligt skridt til en løsning. Og venstre — kan det bringe en løsning inden en rimelig tid? Venstre tror det ikke selv. En af deres statsraader, vel den bedst begavede politiker blandt dem, har sagt, at det er umulig at angi nogen bestemt tid inden hvilken unionsspørgsmaalet kan løses, og nævner 10, 15, 20 aar. Tænk Dem hvad det vil koste landet om man skulde maatte fortsætte rustningerne i den tid! Paa de sidste 10 aar er statsgjælden steget fra 100 til 200 millioner kroner — 10 aars rustninger til, og hele vort økonomiske liv vil være lammet!

Venstre sidder nu med overvældende majoritet i stortinget — men foretar

intet. Hvorfor kan det ikke ligesaa gjerne foreta en løsning nu som om 3, 5 eller 9 aar? Nej, fordi dette parti, som kalder sig det nasjonale parti, og som jo har rejst striden om disse unionelle ting og været fører for vore nasjonale krav, det parti har stelt sig sliig, at det kan ikke gennemføre nogen løsning. Den modstand, som vore krav har mødt i Sverige, er ikke saa meget begrundet i sag som i følelse. Selv om man fra første færd af hadde gaat saa langt som til at kræve unionen opløst, fordi den aldrig har ført til noget godt, saa vilde den ting i Sverige ikke ha vakt saa stor Modstand, men det er den maade, den letfindige, uforstandige, udfordrende maade, hvorpaa venstre har bragt vort krav frem for broderlandet, som i Sverige har vakt modstanden. Det ledende parti i Sverige har i den maade, hvorpaa venstre har ført sin unionspolitik, set en nasjonal krænkelse af Sverige. Paa den maade har venstre taget kraften fra sig selv. De mænd har udfordret og krænkert den svenske nasjonalsfølelse i den grad, at de er rædde for sin egen skygge og tør ingenting, naar de nu skal optræde ligeoverfor Sverige og kræve, hvad der er vor nasjonale ret.

Jeg vil ogsaa pege paa det meget farlige makkerklub, som venstre har med Bjørnson, og som hindrer partiet saa meget i at ordne disse ting. Ingen enkelt mand og ingen enkelt ting har vakt saa megen nasjonal uvilje mod os i Sverige som Bjørnsons optræden; først med disse hadnehistorier, og nu senere ved sine skrivelser i russiske blade om Sverige og Sveriges hensigter. Det er det politiske mest forkastelige, mest letfindige en norsk mand kan gjøre nu at bringe den norsk-svenske strid ind for russisk forum. Om ikke Rusland netop har sin opmærksomhed henvendt paa os, saa er der i Rusland en uendelig udbidelseslyst til alle kanter tilfæede, og der

behøves ikke mere end at opmærksomheden en gang er vakt for at udbidelseslysten ogsaa kan vende sig mod vor kant. Bjørnson har mægtig bidraget til at styrke i Sverige uviljen mod det parti, blandt hvis ledende mænd han har været, og saa stærk er denne nasjonale uvilje blit, at venstre har tabt enhver chance for med held at kunne optræde lige overfor Sverige i unions sagen.

Et nyt parti vil staa i en ganske anden stilling. Et nyt parti vil ikke ha imod sig denne tidligere udfordrende optræden som i virkeligheden har vakt hele modstanden i det andet land; derfor vil alene et nyt parti farefrit kunne udrette noget straks. Og der er kun spørgsmaal om et nyt parti i Norge, og det er „arbejderpartiet“, det socialdemokratiske parti. Naturligvis, der maa ske en sammenlutning af arbejderne, og arbejderne er ikke alle socialdemokrater; men der vil ikke kunne dannes noget politisk arbejderparti uden under ledelse af socialisterne. Men dette nye parti kan udrette noget i denne sag og bringe os ud af usøret inden lang tid. Ikke saa at vi skal kunne vokse til et flertalsparti i landet; men under forening med de andre arbejderorganisasjoner og med venstre efterat det har udfølt sin nuværende ledelse, har vi den bedste udsigt til — hvis vi bare viser os politisk modne til det — at bli den bevægkraft som gennemfører landets nasjonale krav. Og dette er altsaa hvad vi nu maa ta sigte paa, for det er den eneste maade hvorpaa vi kan komme til at ta del i vort lands politik. Enten gjør vi det, eller vi blir staaende udenfor og kan aldrig vinde gehør for vort egentlige program.

Jeg hører til dem, der ser i unionens opløsning den eneste vej til oprettelse af helt normale forhold i vort land. Der er kommet saa meget ondt ud af unionen, at den opfatning bestemt har fæstnet sig hos mig. Men direkte gaa paa med det, kan vi praktisk og

politisk talt ikke. Der er ikke en mand iblandt os, som vilde vobe det, med de konsekventer, som det vilde indeholde. Men naar vi gaar til en gennemførelse af vore nasjonale krav, hvad der kun kan ske ved opsigelse af de nu nasjonalt krænkende forhold i vore udenrigske anliggender, saa vil det meget sandsynlig senere føre til unionens opløsning. Vi taber altsaa ikke af sigte unionens opløsning, men vi vil at den skal ske ad venstabelig vej. Vi kan ikke la unions sagen henstaa i ubestemt tid; vi maa straks gaa igang med opsigelse af fællesskabet i udenrigske anliggender; men det skal ikke ske paa den saarende, udfordrende maade, hvorpaa venstre har stillet vore krav, men under iagttagelse af alle de hensyn vi skylder en venstabeligfindet nabo. Og de hensyn har intet parti lettere for at ta end et arbejderparti, hvori socialdemokraterne er de ledende. Socialdemokraterne betoner jo stærkt sin bevægelses internasjonale karakter, de lider ikke af den hule nasjonalsfølelse, som har været grunden til venstres saarende optræden ligeoverfor Sverige, og derfor vil et parti under deres ledelse ha store chancer for at kunne ordne vort forhold med Sverige.

Jeppesen var enig i at de to heromhandlede spørgsmaal var de vigtigste paa dagsordenen. Han var videre enig i at socialdemokratiet burde optræde som et aktivt politisk parti, og ligeledes i at modstanden i Sverrig mere har været begrundet i følelse end i sag. Men netop derfor trodde han, at striden kunde løses ved en fornuftig socialdemokratisk politik. Men skulde man handle paa grundlag af forsvarsvæsenet, ja da var taleren vistnok enig i at halve rustninger var meningsløse og det der bevilgedes til flette rustninger var bortkastede penge. Men vil Norge ved at øfre alt hvad nasjonen kan øfre paa forsvaret virkelig bli istand til at hævde sin nasjonale selvstændighed? Taleren hadde altid hat

sine tvil, om ikke ligeoverfor Sverrig, saa ialfsald ligeoverfor Rusland. Vilde Rusland erobre Norge, saa kunde vi ligeoverfor det ikke stole paa vort forsvarsvæsen, da maatte vort eneste haab være den socialistiske internasjonisme. Og tog socialdemokratiet ikke bestemt afstand fra rustningerne, saa vilde det saa langtsra gavne deres sag hos vælgerne, som Meyer mente, at tværtimod.

Vilde det norske socialdemokrati nu stryge af sit program „afvæbning og neutralitet!“, saa vilde det derved tilføje sig selv et jaar som det aldrig vilde forbinde. Skulde vi kunne sejre i unions-sagen, saa maatte det være ved hjælp af det svenske folk og ikke ved hjælp af rustninger imod dette samme folk. Stemmerettens gennemførelse i Norge hadde vakt en saadan begejstring blandt arbejderne udover i Sverige, at det har vakt en begyndende kjærlighed til Norge, og den begyndende kjærlighed den skulde vi bygge paa. Og ikke bare afvæbning og neutralitet, ogsaa de øvrige reformer paa socialdemokraternes program fandt gjenklang hos det svenske folk og vilde sikkerlig komme til at øge sympatien for det demokratiske Norge. Socialdemokraterne burde altsaa istedetfor at være med paa at ruste, simpelthen vente paa den demokratiske udvikling som nu gif for sig i Sverige, det var det eneste praktiske, og man burde altsaa hvis man skulde ha en resolusjon, bare simpelthen henviser til den tidligere af Landsmødet i 1896 vedtagne resolusjon.

Knudsen hadde ogsaa vært med paa resolusjonen af 1896, og mente man burde holde paa den. Han var enig med Meyer i at dette var det vigtigste spørsmål paa dette landsmøde, og socialdemokratiet burde ta stilling til det og ikke holde sig udenfor. Men den rette praktiske politil i dette spørsmål var ikke at ruste os til kamp med 1 mod 3, men at vente paa at Sverige blev demokratiseret; vi vilde ikke behøve

at vente ebindeligen paa det. Det var ikke talerens mening at Norge skulde være uden alt forsvar, men man maatte protestere mod disse stadig stigende rustninger, som om de fortsattes jo vilde føre til landets ruin. Vort krav paa unionens opløsning er bare et ideelt krav og ikke praktisk politik — ja vel er det det.

Og stod vi i dag som et politisk parti med magt i storting og regjering, saa kunde vi ikke nøjes med det standpunkt. Men det gjør vi jo ikke, og kan vi ikke komme til at gjøre paa en længere aarrække endnu. Venstre hadde i 1892 forspildt situasjonen ved sin optræden eller rettere mangel paa optræden; men derfor kunde ikke vi nu være med paa at tilraade at man gjorde nye gaffaber uafbrudt med disse rustninger. Naturligvis behøvede vi ikke at være uvirkelige i disse sager, som saa stærkt optager nasjonen; men taleren hadde ventet, at Meyer nærmere vilde ha peget paa, hvorledes vi skridtvis skulde komme ud af det unionelle usøre, vi nu sad fast i. Taleren mente, at den paa demokratismødet af ham fremjatte resolusjon, som væsentlig var lig resolusjonen af 1896, burde lægges til grund her. Den lød saaledes:

„Forsamlingen hævder, at den nu bestaaende union mellem Norge og Sverige og det fælles kongehus er en hindring for det norske folks politiske og sociale udvikling og en stadig fare for det norske folks selvstændighed.

Mødet udtaler videre, at da den nuværende union med det fælles kongehus, paa grund af sit hele væsen og karakter vil fremkalde periodisk tilbagevendende revolusjonære tilstande, saa rejser forsamlingen i den fredelige udviklings navn kravet paa unionens opløsning.

Mødet udtaler forøvrigt, at det maa være en pligt at bibringe det almene svenske folk fuld forståelse af de mange hindringer, som der fra stor-svensk side,

saalænge unionen har været, er lagt det norske folks udvikling iverjen.

Mødet protesterer mod krigsbevilgningerne, idet man udtaler, at det almene svenske folks forståelse af forholdet landene imellem vil være det bedste og i længden tryggeste værn mod forbryderiske overfaldsplaner fra stor-svensk side.“

Dette maatte lægges til grund. En anden sag var det, at man ved siden af dette kunde pege paa et praktisk politisk arbejde, hvorved vi lidt efter lidt vandt en større selvstændighed i vort konsulatvæsen og i behandlingen af vore diplomatiske sager, uden at vi derved kom i noget kampforhold med Sverige. Taleren vilde afvente nærmere udtalelse af Meyer og høre den resolusjon, han vilde foreslaa, før han udtalte sig videre.

Olaf Strøm: Det var rigtigt at venstre hadde i sin tid ladt lejligheden til at gennemføre vore nasjonale krav gaa fra sig, og at nu var partiet kommet ind paa det, at vi maatte ha vort forsvar istand inden det kunde gennemføres. Dette var et farligt standpunkt, for man kunde jo da stadig si: endnu er vi ikke færdige — og saaledes trække unions-spørsmålet løsning ud i det uendelige og imens hæmme vor udvikling og kanske ødelægge vor kredit. Det var altsaa klart at vi burde presse venstre til at faa en løsning paa spørsmålet straks. Men han vilde til Meyer stille det spørsmål: Sæt at det ikke lyktes at fremtvinge en løsning af spørsmålet, sæt at det varer endnu 10 a 15 aar til og vor kredit da ved hjælp af disse forsærdelige rustninger er svækket og vor udviklingsdygtighed medtaget — tror Meyer da det vil være heldigt for socialdemokratiet om det har været med paa at tilraade de rustninger som har ødelagt landet? Nej, da bør socialdemokratiet kunne sige til vælgerne: „Vi var de eneste som nægtet at gaa med paa rustningerne!“

Martin Larsen: Ja, rustninger, dem blev man i vore dage aldrig færdig med. For øjeblikket har man holdt inde med al nyanskaffelse af krigsmateriel indtil vore krigsstipendiater kom tilbage og hadde afgit sine rapporter. Der skulde et større land end Norge til for at skaffe sig friheden gennem kanonmundingen; det maatte ske ved at komme til forståelse med vore naboer.

H. Olafsson: Modstanden mod rustningerne hadde i Bergen været socialdemokraternes bedste agitationsmiddel. Nu at oppi den modstand vilde skade socialdemokratiets sag i højeste grad. Taleren var enig med Jeppesen i at resolusjonen af 1896 burde gjentages.

Buen: Rustningerne dræber det folk som rustet, og unions-spørsmålet som har fremtvunget rustningerne hindrer alt socialt arbejde her i landet. Unions-spørsmålet maa altsaa hurtigst muligt ud af verden. Socialdemokraterne er de eneste som i den retning kan gjøre noget effektivt; men de er et lidet parti og saar derfor med en liden begyndelse støvne frem mod maålet. Den eneste rette praktiske politik vil være at sende vore bedste mænd ind i Sverige for der at drive en regelmæssig agitation. Men for at kunne drive en saadan agitation med held maa vi ialfsald holde os fuldstændig neutral ligeoverfor rustningerne.

Ludv. Meyer var fuldstændig enig i at hvis vejen ud af unionen skulde gaa gennem kaprustning, da var det ødelæggelsens vej, og derfor har vi socialdemokrater advarer mod rustningerne. En anden ting var om det nu, da der i flere aar har paagaet rustninger, mens man har forberedt sig paa afgjørende at stille vore nasjonale krav, om det nu er det rette tidspunkt til at betone denne advarsel. Forøvrigt synes der her at herske den vildeste uklarhed. Hvad vil Knudsen og Jeppesen ligeoverfor hinanden. Trækker man konsekvenserne af Jeppesens udtalelser, saa vil

han afvæbning og neutralisafjon i den forftand at vi intet forfvar fkal ha, mens Knudfen derimod er paa det rene med at et forfvar maa vi ha.

Hvad jeg vil pointere er, at i dette øjeblik maa vi lægge hovedvægten derpaa, at fkal landets udvikling ikke ftanses, faa maa ruftningerne ikke forftattes. Altsaa: hvorledes kan man faa dem væk. Vi maa ta os vel ivare for, hvis disse ruftninger vedvarer og ødelegger landet, at vi da ikke ftaar fom dem, der har tilraadet galskaben, det er jeg ganfke enig med Strøm i.

Men at gjøre hvad gjøres kan for at komme bort fra dem, det er dog ikke at tilraade dem. Olaffon fa at i Bergen hadde modstanden mod ruftningerne vært partiets bedste agitaftionsmiddel; men fom opinionen nu er rundt om i det hele land, faa er dette: „væk med ruftningerne!“ ikke for øjeblikket noget godt agitaftionsmiddel. Forreften er det et for fmaat ftandpunkt dette at fe paa, hvad vi tjener meft paa i agitaftionen.

Nu da vort parti kan gaa til valg fom de andre partier, om det end ikke endnu er faa stærkt fom dem, men paa famme vilfaar ialfald fom dem, hvis vi da under vort program kan pege paa det der alene kan bringe os ud af uføret og ind paa den bedste sociale bane, da har vi de bedste chancer for at bli hørt blandt vælgerne med hele vort program. Bli vi ikke et stort og mægtigt parti ved næfte ftortingsvalg, faa vil det være vor egen fkyld, det vil være fordi arbejderne da ikke har vift fig modne til den ftemmeret de nu har faat.

Kan vi ta den nye ftortingsbeftlutning op med politift modenhed, da er vi det politiftke parti, fom nu bør kunne famle de flefte tilhængere. Men da maa vi jo ftille os den opgave: Hvorledes fkal vi kunne gjøre vort land og folk ftørft gavt. Og det vigtigfte blir da nu: hvorledes fkal vi kunne tilfredsftille de nafjonale krav og dermed komme

bort fra disse ruftninger. Og dog har hverken Jeppesen eller Knudfen kunnet komme fra at vi fkal vente. Knudfen vil imens fende fmaafkrifter ind i Sverige og Buen taler om foredrag af norfke demoftrater i Sverige. Vel, hvad vi kan udrette paa den maade i Sverige det er godt.

Jeg kjender adffillig til svenske forhold, og min mening er, at man ikke i nogen oberftkuelig fremtid vil naa frem til et mægtigt demoftrati i Sverige; det ligger i de politiftke forhold der. Og vi kan ikke vente, vi maa ud af ruftningerne. Men proteftere mod dem er nytteløft. Den eneste maade, vi kan bidrage til at bli kvit dem paa, er dels at puffe paa venftre og dels at faa arbejderne organiseret til et stærkt politift parti, fom der nu ved den nye ftemmeretsubvidelse er blet adgang til.

Sad vi i dag paa ftortinget med et nogenlunde stærkt parti, faa ffulde vi uden at behøve at være bange kunne opftige konfulatfællefkatet og trække os ud af det øvrige udenrigfke fællefkat paa en venftabelig maade — og det er dette, vi maa figte paa, naar vi fkal gaa i gang med at være et politift parti. Refoluffjonen af 1896 figer bare: „Væk med ruftningerne!“ Hvad mener vi med det? Intet forfvar eller hvad? Nej, fkal vi gjenta den refoluffjon nu i aar, ja da har jeg intet andet at gjøre end at fige farvel til partiet, da er der intet for mig at gjøre.

Derimod er jeg nu meft tilbøjelig til at tro, at det er bedre ikke at fatte nogen refoluffjon, men la det bero med difkuffjonen. Det er jo her fra alle kanter bliit erfjendt, at dette gamle „ud af unionen!“ ikke kan være vor praktiftke politift. Hvad jeg vil adbare mod det er at gaa med paa ventepolitiken. Vi er nemlig ikke iftand til at hindre at ventepolitiken blir den forftatte ruftnings politift. Vil vi altsaa udrette noget faa maa vi hindre ventepolitiken, og det

maa fe med andre midler end dem der ftaar til venftres raadighed, fordi venftre i unionsfagen ikke kan komme forbi fin egen fortid.

Det er venftres tidligere optræden fom har ødelagt alt. Sad dette parti træde tilfide og arbejderne træde frem, og vore nafjonale krav vil kunne ftilles farefrit om det faa var idag. Vi kan rolig fige op fællefkatet i konfulatvæfenet og trække os ud af det diplomati fke fællefkat; vi er ikke ved lov bundet til det nuværende forhold.

Taleren vilde ftutte med at gjenta, at det eneste fom nu nødbendiggjorde ventepolitiken, det var, at opftigelsen af fællefkatet i udenrigfke anliggender maatte fe ved hjælp af andre mænd end dem, der nu sad i regjering og ftorting paa venftres vegne og hvis tidligere faarende og udfordrende optræden ligeoverfor Sverige alene var fkyld i Sveriges modftand mod vore nafjonale krav. Med nye mænd, fom med et nyt parti bag fig, med al den hensynfuldhed fom fkyldes en venftabelig nafjons følelfer opftiger det fællefkat hvortil vi ikke paa nogen maade er lovbundet, vil man trygt kunne gaa til en løfning af unionspørfmaalet ftaks, og dermed komme væk fra ruftningerne. At partiet paa denne maade bidrar til unionsfagens løfning, det vil landet forftaa; men det vil aldrig forftaa at man benytter dette tidspunkt til at demonftrere mod ruftningerne, i det øjeblik man ved at det for de ledende kræfter i Sverige kunde indeholde en friftelse om vi ikke har vort forfvar i orden.

Vil mødet gaa til en refoluffjon fom den i 1896, faa blir dermed arbejderpartiet ftaaende udenfor landets politiftke liv, og da har altsaa jeg ikke noget andet at gjøre: da melder jeg mig fra indtil partiet vijer fig at være modnet til at begynde en praktiftke politift.

Som fagt, jeg tror ikke man behøver at gaa til nogen refoluffjon, da

difkuffjonen her ialfald har bragt paa det rene at det gamle program: „ud af unionen og væk med ruftningerne!“ ikke kan være vor praktiftke politift. Men vil man gaa til en refoluffjon, da mener jeg at den kunde formes omtrent faaledes:

„Mødet udtaler, at det er af ftørft betydning for vort land og folk, at Norges nafjonale krav, der er krænkede ved den beftaaende union med Sverige fom den har udviklet fig, fter fyldest, og at dette fter uden ophold.

Det norfke folk kan ikke længer uden at lide et nafjonalt knæk taale den nuværende tilftand. Og de forfvarsruftninger fom dette unionelle misforhold har bragt med fig, tyngder allerede paa landet med en faadan byrde, at de ikke uden at lamme vor evne til en videre famfundsudvikling, kan længer forftattes.

Mødet mener derfor, at Norge maa ftaks opftige det eksifterende fællefkonfulatvæfen og den heller ikke lovbundne ordning, hvorefter den svenske udenrigsminister og det ham underliggende diplomati varetar ogsaa Norges udenrigfke anliggender, for at vi derefter kan selv ordne disse vore forhold.

Mødet finder imidlertid ogsaa at burde paany udtale, at fikkert blir det norfke folk aldrig helt tilfredsftillet for den nuværende union er opløft faaledes, at vi i enhver henseende raader vore egne anliggender. Og vil mødet udtale det haab, at den tid ikke maa være fjern, da de to folk i fuldt venftkab gjør en ende paa denne union, der kun har bragt dem ondt og fjernet dem fra hinanden.

I det hele maa herefter ethvert ftridt fra norfke fide i denne fag fe under al den hensyntagen til det svenske folk, dets opfatninger og følelfer, fom mulig er, uden at vor egen færegne ret fom felfftændigt folk krænktes.“

A. Hazeland: Jeg tror Meyer har git en i alt væfentlig rigtig redegjørelfe for unionen, faaledes fom den

nu en gang i dette øjeblik foreligger. Jeg vilde ønske, at den opfatning og den redegørelse for den virkelige situation, som laa i Meyers foredrag, ikke blot vil vinde tilslutning her, men ogsaa vil blive hørt videre. Sagen er efterhaanden kommen i en saadan stote, at det er ønskeligt, ikke blot for partiet, men ogsaa for landet, at den blir hørt videre. Naar man her har fæstet sig ved det negative i Meyers stilling til forsvarsbevilgningerne i øjeblikket, saa mener jeg, at den eneste vej ud af forsvarsbevilgningerne, det er en snarlig løsning. Og hvis vi ikke faar den, da vil forsvarsbevilgningerne bli fortsatte saa længe som det er muligt, d. v. s. indtil vi er knækkede. Eller tror nogen i denne forsamling, saaledes som stillingen og stemningen nu en gang er, at forsvarsbevilgningerne vil stanse førend en løsning er tilvejebragt? Jeg tviler paa, at nogen kan tro det. Og da mener jeg, at vil man ha dem til at stanse, saa er det ikke blot det eneste rigtige, men ogsaa det eneste ærlige at sige det lige frem, at kun en løsning kan bringe os bort fra rustningerne. Det er ikke ærligt at ville gjøre sig en fortjeneste af at være mod forsvarsbevilgningerne, naar man maa sige sig selv, at det fører ingensteds hen, saadan som situationen er. Jeg tror derfor det vilde være heldigt om man kunde komme til enighed om en resolusjon. Hvis det ikke skulde lykkes at komme til enighed om den af Meyer foreslaaede resolusjon, vilde det vistnok være heldigt at nedsætte en redaktionskomité til at gi resolusjonen en form, hvori den kunde samle alle om sig.

Stenberg kunde ikke være med paa at anbefale krigsrustninger, men holdt paa, at der burde sættes igang en regelmæssig agitassjon i Sverige.

Anders Jensen: Meyer sa at vi kunde ikke vente i de 10, 15, 20 aar som venstre havde snakket om, og heller ikke kunde vi vente til opinionen i Sve-

rige var rullet frem — vi maa derfor gaa paa venstre og tvinge dem til at ta et skridt. Blir saa følger, at vi faar overskud fra Sverige, saa faar vi ta det; det er altid bedre at ta det nu end at ta det siden. Nu, dette gjør altsaa ikke ende paa rustningerne straks, men det gjør heller ikke en anden optræden. Og der ligger ialfald i denne fremgangsmaade en appel til fornuften hos det svenske folk. Jeg er derfor fuldstændig enig med Meyer. Der maa handles, og vi maa tvinge venstre til at handle.

Jeppesen: Jeg mente ikke, at afvæbning og neutralitet skulde sættes op som vort praktisk-politiske krav; jeg mente, at der ikke forelaa nogen foranledning til iaar at gaa ind paa, hvad der i fremtiden maatte bli vort politiske valgprogram. Meyers forslag til resolusjon har jeg ikke noget imod at stemme for; jeg finder mig fuldt tilfredsstillt ved den. Der er virkelig i den en antydning af en politisk taktik, som peger i retning af en løsning, og den staar ikke i modstrid med resolusjonen af 1896. Vi ogsaa i den staar der, at det gjælder om en hurtig løsning. Jeg tror ikke, at det vil være socialdemokratiet muligt at stanse rustningerne, men et er at bøje sig for det, og et andet at ta rustningerne i forsvar.

Det sidste kan jeg jo ikke være med paa, men jeg kan meget godt stemme for en negativ udtalelse om rustningerne som den der indeholdes i Meyers forslag; den hindrer jo ikke vore agitatorer i vedblivende at indta den samme principale stilling til rustningsspørgsmaalet. Forøvrigt kun den personlige bemærkning til Meyer, at jeg ikke kan fatte at det var paatræbet for Meyer at si at han fandt sig foranlediget til at trække sig tilbage hvis mødet viste sig ikke at være enig med ham i dette spørgsmål, fordi der i saa fald ikke var noget for ham at gjøre i partiet. Ellers, naar man ikke faar en sag frem i sit parti, saa er det jo

netop en grund mere til at bli staaende i partiet og arbejde paa at skaffe sagen den majoritet den ikke har.

Røsen havde forstaaet Meyer saaledes, at en fortsat og maasse forøget krigsrustning vilde bevirke at forholdet til Sverige blev hurtigere ordnet. Taleren trodde ikke at fortsatte rustninger vil føre til nogen hurtigere løsning.

Joh. Johnsen var enig med Meyer i at dette var den mest betydningssfulde sag for vort parti. De unionelle tvistemaal stod jo nu hindrende i vejen for at de sociale spørsmaal, som gir socialdemokratiet sin berettigelse, kunde bringes frem for folket. Han vilde derfor stemme for Meyers forslag.

Chr. H. Knudsen havde heller ikke noget imod at stemme for Meyers resolusjon. For efter den maatte man jo gaa ud fra at det standpunkt man havde at ta saavel i diskussionen som i agitassjonen og i bladet lige overfor dette spørgsmål, det vilde bli omtrent som hidtil hvad det principielle angik. At man ved siden af sin ideelle politik tog et praktisk standpunkt lige overfor tingene som de nu engang foreligger for der ved at kunne bidrage til spørgsmalets hurtige løsning, det var jo bare af det gode.

Oscar Nissen mente, at „Social-Demokraten“ ikke for tiden kunde bli staaende paa sit gamle standpunkt: ned med rustningerne. Vige overfor Sverige maatte vi, naar dette spørgsmål skulde løses, staa fuldt rustede sliq at Sverige ikke egentlig kunde gjøre os noget. Hvad angik agitassjonen i Sverige ved skrifter og foredrag, saa vilde den vist ikke føre til store resultater; den vilde ikke hjælpe det bøs, da vi har hele pressen imod os. Vi hadde nok bare os selv at stole paa. Forresten var det ikke det svenske folk men de ledende kræfter i Sverige faren kom fra. Stod vi ikke fuldt rustede i afgjørelsens stund, da vilde det friste disse ledende kræfter derinde til at forsøge et overgreb — det var

ogsaa hvad de svenske repræsentanter ved demokratimødet hadde ment, og derfor hadde de sagt: „Jo, dere maa ruste!“

Meyer vilde blot ligeoverfor Zeppezens personlige bemærkning svare, at naturligvis, om en mand ikke fik en bestemt sag frem inden sit parti, saa var det ingen grund til at melde sig fra; tværtimod, det var en grund mere til at bli og sætte sin sag igjennem. Men man kunde jo ikke modta tillidshverv med det opdrag at agitere for opfatninger som man synes er bindegale og bare vidner om umodenhed.

Martin Larsen: Meyers resolusjon pegte paa den vej, som efter forholdene var den heldigste. Vort princip var: ud af unionen! Men det princip hadde ingen god klang i svenske øren. Vi stille med det „ud af unionen!“ ja svenskerne, og hvis vi ikke vilde hyskes til i Sverige ligesom venstrepartiet var blit hysket til, saa var det eneste praktisk rigtige at optræde som Meyer foreslog. Taleren vilde stemme for den resolusjon.

D. Bay vilde ogsaa støtte Meyers resolusjon.

Røsen trodde ikke at det at fortsætte eller endog øge rustningerne vilde føre til nogen hurtigere løsning af unionsspørgsmaalene.

Edv. Olsen hadde tidligere vært med paa at stemme og tale for socialdemokratiets almindelige program: „folkeværn og afskaffelse af militærbevilgningerne.“ Desuagtet finder jeg at Meyers resolusjon er fuldstændig paa sin plads. Man maa ta de smaa skridt for at naa de store.

Netvedt var pinlig berørt ved at høre sine gamle partifæller begynde at ruste paa den maade. Trodde virkelig Nissen, at der ikke i Sverige kunde oparbejdes en opinion, som kunde forebygge et overskud paa os? Agitassjon i Sverige vilde ikke hjælpe et bøs, hadde Nissen sagt. Men i 1895, da optraadte

10,000 svenske demokrater og demonstrerte til fordel for os imod de svenske krigsplaner. Var det ikke „et bøs“? Hvis taleren ikke hadde misforstaaet de socialdemokratiske principer, saa var det den internasjonale forstaaelse man skulde bygge paa. Forøvrigt kunde han stemme for Meyers resolusjon.

Buen vilde stemme for Meyers resolusjon men paa andre premisser end doktor Nissen og Edb. Olsen. Arbeidet i Sverige burde ikke slippes. Alle maatte jo kunne stemme for Meyers resolusjon, men ikke af den grund, at man var krigsbegeistrede.

Nissen var ikke det mindste krigsbegeistret. Men en svensk mand, hvis dom om forholdene i Sverige vi fuldt kunde stole paa, hadde under demokratmødet sagt til taleren —: Dere maa ruste! det vil være galskab ikke at gjøre det.

Votering: Meyers resolusjon blev enstemmig bifaldt.

3dje møde søndag kl. 3 efterm.

Socialdemokratiets stilling til grundlovsforslagene til forandring i valgloven og folkeafstemning.

Jeppefen indlede: Hvorledes valgloven er indrettet kan være ligesaa vigtigt som selve stemmeretsreglerne. Det er ikke nok at ha demokratiske stemmeretsregler, vi maa ogsaa ha en demokratisk valgordning. Thi selv med en meget demokratisk stemmeret kan man af Thyflands eksempel se, hvad en konservativ reaktionær valglov kan føre til. Ved de fiste valg i Thyfland, hvor man har almindelig stemmeret, hadde socialdemokraterne 2,120,000 stemmer og opnaaed ved hjælp af dem at sætte 56 repræsentanter ind i rigsdagen. Det konservative parti, som kun hadde 900,000 stemmer, fik 80 repræsentanter, altsaa 24 mere end socialdemokraterne, der altsaa raaded

over næsten 2½ gang saamange stemmer. I Berlin blev socialdemokraten Singer valgt med 52,000 stemmer, mens et andet sted en junger valgtes med 7 a 800 stemmer. Dette vil jo si, at i et valgdistrikt én stemme har ligesaa megen indflydelse som 65 stemmer i et andet og det er jo ikke meget demokratisk.

Naar vi nu her hos os staar overfor en forandring i valgloven, saa bør denne forandring gaa i demokratisk retning. Der foreligger en hel række forslag. Et af dem, fremsat af Ronow, har vakt mest opmærksomhed; det gaar ud paa direkte valg og inddeling af landet i valgkredse. Ronow vil forsøge stortingsrepræsentanternes antal fra 114 til 150. Han bibeholder det gamle forhold mellem by og land og gir byerne 50 repræsentanter, landdistrikterne 100. Efter Ronows forslag vil forholdene her bli ligesaa udemokratiske som i Thyfland. Efter statistiken af 1891 som er den seneste statistik jeg har hat adgang til at studere, vilde der med 150 repræsentanter falde gennemsnitlig en repræsentant paa omtrent 13,000 indbaanere. Men Smaalenene f. eks. faar efter forslaget 1 repræsentant paa hver 17,000 mens Vister og Mandals amt faar 1 repræsentant paa hver 11,000 indbyggere. 11,000 i Vister og Mandal faar altsaa den samme indflydelse som 17,000 i Smaalenene. Dette er den mest iøjnefaldende forskjel, naar man sammenligner amtene. Men langt værre er forholdet naar man sammenligner bykredsene. Kristiania hadde i 1891 151,000, og med 8 repræsentanter, som Ronows forslag gaar ud paa, vil der efter det falde 1 repræsentant paa omtrent 19,000 indbyggere. Men efter det samme forslag vil i en hel række af bykredse forholdet mellem repræsentanter og indbyggere variere mellem 15,700 og 3600 pr. repræsentant. Dette er en iøjnefaldende udemokratiske inddeling. Ni byer som efter Ronows forslag skal ha hver

sin repræsentant, har tilsammen 26,704 indbyggere og Kristiania med sine nu over 200,000 skal altsaa ha en repræsentant mindre end disse ni smaabyer. I Kristiania faar paa den maade 26,000 indbyggere ret til at vælge 1 repræsentant, i de 9 smaabyer faar 26,000 ret til at vælge 9 repræsentanter. Hver vælger i disse smaabyer har altsaa 9 gange saa megen indflydelse som en Kristiania-mand. Fredriksstad faar 1 repræsentant, Kristiansand 2, skjønt forskjellen i indbyggerantal kun er 405. En Kristiansands-mand faar altsaa dobbelt saa megen indflydelse paa offentlige anliggender som en Fredriksstad-mand.

Den slags ting pligter vi at ta standpunkt til. Naar der er tale om forandringer i vor valglov, saa maa vi kræve en fuldt ud demokratisk lov, hvor-efter udøvelsen af den almindelige stemmeret blir lige for alle uden hensyn til hvilken klasse han tilhører eller hvor han bor.

Som bekjendt er det for nærværende kun forhenbærende statsraader der kan vælges til stortingsmænd fra et sted hvor de ikke bor. Der foreligger nu forslag om at dette skal udstrækkes ogsaa til forhenbærende tingmænd. Dette er at gi enkelte klasser af mænd et privilegium, og det kan socialdemokraterne ikke være med paa. Taleren vilde anbefale fuldstændig at ophæve bostedbaandet.

Fra konservativt hold har det været hævdet, at man maa skabe garantier mod den almindelige stemmeret. Inddelingen i valgkredse af forskjellig størrelse er en stor garanti imod den almindelige stemmeret, især i de store byer hvor arbejderne i enkelte kredse er klumpet sammen i masser. Ved en saadan ordning vil man altsaa forskjætte det demokratiske ved almindelig stemmeret.

Saa er det referendum. Der foreligger nu forslag om folkeafstemning fra Gess, Berner m. fl., og det heder, at

dette forslag er vedtat og udarbejdet af mænd af alle partier. Man ikke deri ligger, at her er en af de garantier, som der fra konservativt hold var saamegen tale om dengang der blev tale om den almindelige stemmerets gennemførelse. Flere alternativer i dette forslag tilfigter saadanne garantier. Referendum istedenfor suspensivt veto, det vilde jo være et fremskridt; men i et af disse alternativer foreslaaes det, at efter at ha benyttet det suspensive veto skal kongen endnu kunne indtanke sagen for folket. Et andet alternativ foreslaar, at naar et grundlovsforslag er vedtat med 2/3 majoritet, saa skal det sættes under folkeafstemning. Ved simpelt flertal vil altsaa en beslutning kunne kuldastes, som i stortinget et fattet med 2/3 majoritet. I det hele tat er vel referendum i kongens haand en reaktionær ting.

Taleren hadde ikke hat tilstækkelig tid endnu til at sætte sig grundig ind i alle de foreliggende forslag, men efter hvad han hadde set af Ronows forslag, saa kunde han ikke anbefale det; det vilde være et skridt tilbage og ikke fremover. I Schweiz har man kun en bestemmelse om at et antal borgere eller 8 kantoners repræsentanter kan kræve en sag indbragt til folkeafstemning, og se det er noget andet end at en beslutning som er fattet med 2/3 majoritet i nationalforsamlingen bagefter skal kunne omstyrtes ved simpelt flertal under en folkeafstemning. Imod den slags reaktionære forslag maa vi socialdemokrater protestere. Skal vi ha referendum her hos os da maa folket forbeholdes ret til at stille forslag, saaledes at enten et vist antal vælgere, f. eks. 20,000, eller ogsaa en vis del af repræsentasjonen f. eks. en tredjedel kan forlange et hvilket som helst lovsforslag fremlagt til folkeafstemning. Paa denne maade vil referendum bli et fremskridt i demokratisk retning. Taleren hadde gjort følgende udkast til resolusjon:

„Med henblik paa de fremsatte grundlovsforslag til valgkredsinddeling og forandring i valgloven udtaler mødet:

Da det socialdemokratiske partis program kræver en valglov som sikrer alle borgere absolut lige indflydelse ved alle offentlige valg, saa maa det være arbejderpartiets organers opgave til enhver tid at bekæmpe forslag til valgkredsinddeling, som enten gir enkelte klasser, eller enkelte grupper af befolkningen større indflydelse end andre.

Overfor folkeafstemningsforslagene hæveder mødet i tilslutning til partiets program, at der hjemles folket forslags- og forkastelsesret, men landsmødet maa ligesaa bestemt protestere mod bestemmelser, der skjulende sig bag et demokratisk navn, dog i virkeligheden kun tilfiger at forringe folkets indflydelse og forhale beslutningens virkeliggjørelse.

Landsmødet udtaler sig for bosted-
baandets ophævelse.“

Ludvig Meyer var ikke saa sikker paa rigtigheden af den kritik som Jepsen havde git af de fremsatte forslag, men havde ikke selv gjort sig sin mening saa meget op at han vilde gaa nærmere ind paa det. Endnu stod det jo svævende om der var et suspensivt veto i grundlovsfager. Og om der end ikke var stor fare for aabningen af en ny betokamp, saa var det jo altid tænkeligt at den igjen kunde bli aabnet, specielt med hensyn til Sverige var det jo tænkeligt, og da kunde en saadan ordning som den, at en grundlovsbeslutning som var fattet med $\frac{2}{3}$ majoritet blev lov naar den fik simpelt flertal ved en folkeafstemning, maatte være en ordning vi var bedre tjent med end hvad vi har. Men i ethvert fald: de almindelige synsmaader som var udtalt i Jepsens forslag, kunde taleren ikke andet end helt og fuldt slutte sig til.

Jepsen gjorde opmærksom paa at hans kritik ikke gjaldt alle alternativer; der var kanske dem blandt disse alter-

nativer som vilde kunne anbefales. Men man ved jo ikke hvilke af dem der vil bli bifaldt, og hensigten med den af taleren fremlagte resolusjon var kun den at fastslaa det almindelige synspunkt hvortil partistyret, pressen og agitatorerne maatte holde sig.

Martin Larsen vilde med hensyn til folkeafstemningen si, at med vort lands spredte befolkning var valgurnen ofte langt borte, og kom de for ofte paa slige afstemninger, saa vilde det nok bare bli de velstaaende som kom til at afgi stemme. Betingelsen for indførelse af folkeafstemning maatte derfor være: lettere adgang til at stemme.

Edb. Olsen: Jepsens forslag foregreb jo intet. I 1814 hadde man hat spørgsmaalet om folkeafstemning oppe her hos os, og det var blet forkastet; man hadde sat noget andet i steden, nemlig det suspensive veto. Og det var heldigt at saa var sked, thi det at man afgjor vigtige sager i en fart ved folkeafstemninger, det er mindre opdragende, og hadde vi dengang saat referendum, saa hadde vi kanske ikke hat almindelig stemmeret idag.

Knudsen var af en anden mening end Edb. Olsen, han trodde at folkeafstemninger vilde ha en ganske anderledes opdragende indflydelse end det suspensive veto. Sit vi referendum, saa vilde der komme øget magt ind i agitationsjonen. Men folkeafstemningen maatte være demokratiets organ. Af de foretidige var reaktionært og demokratisk. Paa den ene side skulde efter det et vist antal borgere saa adgang til at forlange folkeafstemning, og det var jo demokratisk. Men paa den anden side lægger forslaget en ret til at forlange folkeafstemning i kongens haand, og det var jo reaktionært. Og naar det ikke kan sies om forslaget at det er helt demokratisk, saa maatte socialdemokraterne ta afstand fra det. Taleren sluttede sig til Jepsens resolusjon.

A. Hazeland var ikke rigtig sikker paa at det virkelig var gjørligt at indrette valgordningen saaledes at enhver borger fik absolut lige indflydelse. Han henstillede til Jepsen at forandre „absolut lige“ til „saavidt mulig lige.“

Jepsen gif med paa at stryge ordet absolut, hvorefter hans forslag til resolusjon blev enstemmig bifald.

Vor handel med mel og kornvarer være et samfundsanliggende?

Spørgsmaalet indleedes af Edb.

Olsen: Det var underligt at dette spørgsmaal ikke var kommet frem før. Forslaget maatte ha en stor betydning for socialdemokraterne som jo vilde gjøre livet saa lyst som muligt for arbejderne i vort land. Hos os hadde denne sag større betydning end i andre lande, fordi vi indfører størstedelen af vort korn. Bære at spare af den kraft som gaar bort i spekulation var jo allerede en stor fordel, men det var jo ikke bare det det gjaldt. I andre lande, hvor man har krævet monopol paa korn- og melhandelen, har man paaberaabt sig at spekulationen gif af med den fortjeneste som landmanden burde ha; hos os er kravet paa monopol, opstaaet for at skaffe billigere brød. Under Pariserkommunen hadde der vært et forslag oppe om gratis brød, og man gif dengang ud fra, at det kun var et tidsspørgsmaal, naar brød skulde bli gratis, som luft og vand. Taleren troede at mødet burde gi Bjørnsøns tanke sin tilslutning. Men der manglede efter talerens mening et led i Bjørnsøns forslag, og det var det offentliges overtagelse af bagningen. Han oplæste følgende udkast til resolusjon:

„Mødet anbefaler det af Bjørnstjerne Bjørnson fremsatte forslag om at al korn- og melhandel samt handelsmølle drift overgaar som monopol til staten.

Endvidere udtaler mødet, at da forslaget hovedsagelig har til hensigt at skaffe nærende, sundt og billigt brød, saa

finder det at ogsaa bageribedriften efter visse begrænsninger bør gaa ind med under den samme ordning, dog saaledes at monopolet overdrages kommunerne.“

Johnsøn: En talende grund for at staten overtar handelen med korn og mel er denne: hvad kan det hjælpe om vi har de bedste kanoner og krigsskibe, hvis korn- og melhandelen er i spekulanternes hænder? Hvor længe vil det nemlig da være før folkene sulter ihjel? Bære af den grund er det nødvendigt at staten i farens stund er forsynet med store beholdninger af korn.

Ludvig Meyer: Det er selvfølgelig at vi slutter os til et saadant forslag, naar det først er fremkommet; forsaavidt kunde det endog være overflødig at fatte nogen resolusjon om det. Ti det er jo klart, at naar anledning gives til at trække denne bedrift ind under staten, da griber vi til med begge hænder. Men et andet spørgsmaal er det om netop dette er en af de ting som laa nærmest fore. Det eneste hensyn som skulde kunne bringe denne sag frem i forgrunden nu, maatte være det som Johsøn fremhævede. Forøvrigt er det en vanskelig ting at trække ting som disse ind under det offentlige. Hvis der nemlig skal administreres med den økonomi man nu fortiden administrerer i statsstyrelsen og i Kristiania kommune, da kan vi i det hele tat ikke trække noget ind under det offentlige. Ved kornforretningen er der desuden den specielle hage, at korn er en vare som mere end andre varer er gjenstand for væslende konjunkturer. Derfor maatte man til at lede den ikke ha en almindelig embedsmand, men en mand som forstod at passe paa konjunkturerne. Men som sagt: vi kan ikke stemme imod; vi kan kun si: Vi stemmer for forslaget, fordi at naar det er kommet frem fra en mand som Bjørnson, med den stilling han har i det politisk mægtigste parti i landet, da er det en lejlighed, og den

griber vi. Det er altid glædeligt at se Bjørnson som socialist — naar han optræder som socialist da hilser vi ham velkommen.

Retvedt: Foruden de grunde som er nævnt for sagen er der endnu en: Om kort tid vil vi ha en arbejds-kjøberforening her i landet. Den dannes, heder det, for at rejse et værn mod „arbejdernes tyranni“. Mulig er det hensigten med den; men i ethvert fald vil de folk nok snart saa øje for, at deres organisation gir dem magt til at beskaffe befolkningen i de forskjellige brancher, og den ene vil støtte den anden fordi at interessen er fælles. Dette sat i system vil vise sig som en landeplage, og et af midlerne til at modarbejde denne landeplage, det vil være statsmonopoler.

Martin Larsen: I begyndelsen af aarhundredet blev det paalagt hver kommune at ha et bestemt kvantum korn magasineret. Nu eksisterer der intet saadant paalæg mere. Det var derfor ikke for tidligt om man nu igjen begyndte at tænke paa at la staten eller kommunen ha kornmagasiner i beredskab for paakommende tilfælde.

Edb. Olsen trodde at statens overtagelse af korn- og melhandelen kunde ske uden større vanskeligheder. Allerede nu hadde man monopoliseret denne forretning paa Hamar og Kongsberg, og paa Kongsberg ialfald var resultatet det, at man hadde sit mel saa billigt, at kjøbmændene deroppe ikke kunde føre mel som vare.

Votering: Den af Edb. Olsen fremsatte resolusjon bifaldtes enstemmig.

Jordspørsmålet.

Retvedt: Ved første øjekast kan det synes tiltalende at man vil skaffe landarbejderne jord. Landarbejderne har det saa ondt at de mere og mere trækker ind til byerne som fabrikarbejdere;

de arbejder stærkt, paa daarlig kost, og har desuden ikke fast arbejde, derfor vil de gjerne ha en jordlap, og det vil man altsaa nu sørge for at de kan faa. Dette var imidlertid efter talerens mening ikke den virkelige grund til foranstaltningen. Nej, kommunerne vilde trække arbejderne sammen paa de og de steder for at arbejds-kjøberne altid kunde faa folk. Men arbejderpartiet burde ta standpunkt imod, at der paa enkelte steder i landet nedrammes tjorepæle for arbejdere, som skal udbyttes af arbejds-kjøberne. Hvorvidt det forøvrigt var heldigt at udstykke landet paa den maade, derom kunde jo meningene være delte. Forøvrigt stod sagen uklar for taleren, saa han vilde ikke fremsætte noget forslag til resolusjon.

Anders Jensen: Meningen med Myrbangs forslag var baade at skaffe arbejderne jord og at faa jorden opdyrket. Men gir man landarbejderne smaa jordlapper som ikke er store nok til helt at føde dem, saa vil det gjøre landarbejderen til fabrikarbejderens konkurrent, og han vilde da bli dobbelt slave. Desuden vil han let fristes til at bli strejkebryder for ikke at forlade jordlappen. En arbejds-kjøber vil, hvis han har en hel del saadanne landarbejdere boende omkring det sted hvor han har sin bedrift, kunne sætte igjennem nedslag i arbejds-lønnen som ellers vilde være umulige.

Skulde der gjøres noget som virkelig kunde bli til nytte for landarbejderne saa maatte kommunen kjøbe op større landejendomme og la landarbejderne drive dem som fællesbrug. Bønderne vilde da ikke kunne konkurrere med kommunen, de vilde bli nødt til at sælge til kommunen og saaledes vilde man lidt efter lidt naa frem til fællesdrift af al jord inden kommunen.

Strøm: Denne sag var af stor vigtighed; det gjaldt jo nemlig nu at faa landarbejderne med i den social-

demokratisk bevægelse. I den grad stærkt var ønsket hos landarbejderne om at faa jord, at det kunde snart sagt ikke nytte at snakke med dem om andet nu. Nogle vilde ha jord for at dyrke den, andre bare for at bygge hus.

Om en arbejder nu vil bygge sig hus, saa maa han betale 30 kroner om aaret for et maal udyrket jord og endda dertil 4 dages arbejde til bonden. Ved at gaa med paa Myrbangs forslag vilde man hjælpe landarbejderen til billigere jord, og naar socialdemokraterne nu vilde faa landarbejderen med i arbejderbevægelsen, saa burde de være med paa at hjælpe ham til billigere jord. For at jorden ikke skulde friste landarbejderne til at bli strejkbrydere, saa burde kanske heller staten kjøbe op jord og bygsle den bort mod en billig afgift. Man foregreb i ethvert fald intet ved at tilfredsstille den stærke trang til jord hos landarbejderen. Der var forøvrigt flere andre ting som kunde gjøres for landarbejderen; han burde f. eks. bringes med ind under ulykkesforsikringsloven. Saa var der ogsaa almindings-spørsmålet osv. Taleren vilde foreslaa at mødet ikke vedtog nogen resolusjon iaar men nedsatte et udvalg som til næste aar kunde udarbejde et agrarprogram, et partiprogram som væsentlig rammet landarbejderens interesser.

Chr. S. Knudsen: Denne sag hadde først to sider: billig arbeidskraft for bonden, og jord til arbejderne. Men dernæst hadde den ogsaa en tredje side: den vilde gjøre disse arbejdere til konkurrenter med fabrikarbejderne. Et flaaende eksempel paa dette hadde man hat ved Zebsens fabriker i Arne. Før fabriken kom var bønderne uafhængige og levede af sit jordbrug og lidt hjemmeindustri. Men da fabriken var kommet der, maatte de sælge sine raastoffer til den, og fabriken tog dem i sin tjeneste, hvilket endte med at de helt og holdent blev slaver af fabriken. Bøfsmo var et

andet eksempel. Der var lønnen tiltrods for det forferdelige arbejde som krævedes af arbejderne, gaat nedover og nedover, indtil arbejderne tilslut ikke kunde mere. Halvparten af disse arbejdere var jordbrugere. Naar strejken har baret saa længe og grubejerne dog ikke har git sig, saa er det fordi de stoler paa, at folkene er naglet til pladsen ved hjælp af de jordlapper de har, og derfor vil maatte end med at gi sig. Og vær sikker: de regner rigtig — hvis ikke Norges arbejdere ganske anderledes end hidtil støtter arbejderne deroppe.

Naar staten har højet sig for arbejderens krav paa jord og bevilget 500,000 kroner til jordindkjøb, saa er det ikke sked for at hjælpe arbejderne til uafhængighed, men fordi man har forstaat, at man ved at tilfredsstille kravet ikke gjør noget galt ligeoverfor arbejds-kjøberne, men snarere hjælper dem til en billig arbeidsstok. Taleren kunde altsaa ikke være enig med Strøm i, at man ikke gif de socialdemokratiske principer for nær, om man gif med paa dette. Hvad spørsmålet om tomt og hus angik, saa var jo det egentlig nyt; men hvis jernbanearbejderne hadde nogen trang i den retning, saa maatte de kunne sætte igjennem, at jernbanestyrelsen lod oprette tidsmæssige barakker, saaledes at arbejderne slap at bli optrukket af bønderne. Hvad jord til dyrkning angik, saa maatte man ta sigte paa at samle og ikke at splitte; det var den eneste maade at hjælpe arbejderne paa.

Taleren mente altsaa, at man burde holde sig til Stiensbeslutningen i denne sag, og forøvrigt se til om muligt at faa hele sagen udredet i en brochure til næste aar.

Edb. Meyer var enig med Strøm og uenig med Knudsen og Jensen. Han paaberaabte sig ikke nogen synderlig indsigt i sagen. Men til Jensen vilde han si, at det var ingenlunde paa det rene, at stort brug i vort land var bedre end

lidet brug; erfaringen munded tverimod ud i det modsatte. Selv i Danmark var man tilbøjelig til at mene det samme. Fællesbrug kunde forresten forenes med smaabrug. Bærrer var det at arbejderne nu blev stavnsbundne og derfor underbød de andre arbejdere, fordi den socialdemokratiske organisation var saa lidet udviklet blandt dem. Men stavnsbaandet kunde rettes paa ved leje istedetfor eje. Et var imidlertid taleren klar over og det var, at det her gjaldt om at ta standpunkt til det praktiske forslag som her forelaa og som landarbejderne ansaa for at være et fremskridt. Taleren vilde derfor foreslaa følgende resolution:

„I anledning det af d'hr. Th. Myrbang og Nils Skilbred for stortinget fremsatte forslag til forandrede regler for „jordindføjssfondet“ skal mødet saa udtale:

Der er visse mellem arbejderne paa landet mangesteds tilstede en virkelig trang til at erholde anledning til at skaffe sig et hensigtsmæssig beliggende eget hjem, hvortil der overalt, hvor det kan ske, bør knyttes nogle maal jord. Og for de egentlige jordbrugsarbejdere vil det være baade lønnende og tiltalende, at den hjemmet tilliggende jord bliver tilstrækkelig til et mindre gaardsbrug.

En fare, som allerede adskillig erfaring bekræfter, er det, at arbejderne paa denne maade skal komme til at føle sig saaledes stavnsbundne, at de udbyder sin arbejdskraft til en lavere betaling end de øvrige arbejdere. Og saa af denne grund bør de heromhandlede hjem og jordbrug ikke blive vedkommende arbejderens ejendom, men af vedkommende kommune blot udlejes til ham paa livstid, dog opsigelig fra hans side.

Skal der — overalt hvor det trænges — kunne skaffes arbejderne saadanne hjem, maa stat og kommune absolut have ret til at lade ekspropriere hertil skiftet ejendom.

Selvfølgelig maa ogsaa staten, gjen-

nem kommunerne, træde støttende til og det med ganske anderledes store beløb end de, som hidtil har været bevilget.

Der bør fastsættes en leje, der antages tilstrækkelig til at holde stat og kommune skadesløs, ellers vil denne foranstaltning ikke kunne ske i rimelig udstrækning.

Under enhver omstændighed bør hypothekbanken holdes aldeles udenfor denne sag.

Anders Jensen vilde i modsætning til Meyers forslag foreslaa følgende:

„I anledning det i dokument no. 25 fremsatte forslag i jordspørgsmaalet, finder mødet at en sliq udstyning i smaa jordejendomme til arbejderne ikke vil betrygge deres økonomiske eksistens. Til løsning af dette spørgsmaal henviser mødet til den resolution som blev vedtaget paa det norske arbejderpartis møde i Skien 1895, i det den gir arbejderne adgang til jord, men i fælledrift og under ledelse af en i jordbrug praktisk uddannet mand, der blir ansat af kommunen.“

Strøm kunde slutte sig til Meyers forslag og tog derfor sit forslag om nedsettelse af et udvalg tilbage. Pigeoverfor Knudsen vilde han bemærke, at naar bergarbejderne i Bofsmo havde kunnet udholde strejken saalænge næsten uden hjælp, saa var det fordi de havde jordlapper.

Botering:

1. Meyers forslag bifaldtes mod 4 stemmer.

2. I anledning Jensens forslag besluttedes derefter enstemmig: Partistyretn anmodes om at la udarbejde en brochure til nærmere udredning af jordspørgsmaalet.

4de møde mandag kl. 8 form.

Punkt 12: „Forhales ikke tiden for indførelse af 8 timers dag ved foreningernes bestræbelser for at indføre 9 timers dag?“

Spørgsmaalet indleddes af N. Pedersen. Efter en kort debat vedtoges enst. følgende af Jeppeesen foreslaaede beparelse:

„Enhver lokal forfortelse i arbejdstiden vil utvivlsomt fremskynde gennemførelsen af en lovfæstet 8 timers maksimalarbejdsdag.“

Punkt 13 — „8-timers-dagen for statens arbejdere“ — og 15 — „Bør staten i sine tilbud bestemme arbejderens mindsteløn?“ — behandledes underet.

Indleder: Olav Strøm. Taleren paaviste, hvorledes de forsøg med 8 timers dag, der af venstre i sin tid var iscenesat ved statens jernbaneanlæg, var ordnet paa en meningsløs maade. Der havde ikke været hverken plan eller fasthed i forholdene. Efterat en række talere havde haft ordet, vedtoges følgende af Strøm — med et tillæg af N. Pedersen — fremsatte resolution:

„Det norske arbejderpartis 12te landsmøde erklærer, at partiet ved alle stortingsvalg kun vil fremme valg af stortingsrepræsentanter, der forpligter sig til at stemme for indførelse af 8 timers maksimalarbejdsdag for alle statens arbejdere, samt indførelse af en fast mindsteløn. Denne maa i alle tilfælde være den i vedkommende sag gjældende og i intet tilfælde være under 40 ore pr. time og ens for kvinder som mænd.“

Pigeledes maa alle partiets afdelinger ved deltagelse i kommunale valg kræve den samme reform gennemført for de kommunale arbejderes vedkommende.

Partistyret paalægges at oversende denne resolution til De forenede norske arbejdersamfund landsmøde, eller i det mindste søge opnaaet, at De forenede norske arbejdersamfund kræver af sine storthingsrepræsentanter, at de til enhver tid i thinget skal søge fremmet og stemme for denne sag.“

I anledning punkt 14 besluttedes efter en kort debat, at bibeholde den nuværende ordning med aarlige landsmøder.

Punkt 16: „Hvad er grunden til, at der findes saa mange udenforstaaende fagfæller og saa mange upaalidelige fagforeningsmedlemmer?“ — indleddes af Buen. Skjønt dette spørgsmaal jo kunde besvares i al forthed med ordet: ubidenhed, vilde han dog pege paa enkelte punkter, der særlig maatte falde i øinene. Der havde i den senere tid paagaat endel bestræbelser for at faa de faglige og de politiske interesser adskilt. Tal. ansaa imidlertid dette for at være akkurat den modsatte af den vei, man burde gaa. — En anden ting, som man ved denne leilighed ikke burde være blind for, var det, at saa mange ikke rak frem til sine fagforeninger, fordi de holdt rast paa restaurationerne, hvor tilføjlige mange lagde igjen sin fagforeningskontingent. Desuden ansaa tal. en strengere foretningsmæssighed i foreningernes administration for særdeles paatrævet. Der maatte ikke fortsættes med det, at en stor del af ekstrakontingent bliver staaende paa papiret som restancer. — Indlederen fremsatte i forening med Løkkeberg følgende resolution, der af Oskar Pedersen gaves et tillæg, som forslagsstillerne accepterede:

„Landsmødet anser arbejderens trang til bedre livsvilkår, deres adruelighed og deres politiske interesse som nødvendige betingelser for en stærk fagorganisation og mener, at agitationen i væsentlig mon maa tage sigte paa dette, ligesom en strengere foretningsmæssighed i foreningernes administration bør iagttages. Tillige anbefaler landsmødet fagforeningerne at lægge hovedvægten paa den personlige agitation af dertil skittede og af foreningerne derfor betalte medlemmer.“

Chr. H. Knudsen ansaa det ikke nødvendigt at vedtage denne resolution. Han vilde tilraade forsigtighed, saa man ikke gav indtryk af, at arbeiderne var værre end andre.

Martin Larsen fandt, at man her burde være fri for afholdspræker; havde ikke erfaret, at man blandt afholdsfolket kunde opvise dygtigere kræfter. Arbeiderne var ikke værre end andre. Overklasserne drak nok mere. Det var dog arbeiderne, som udførte det samfundsnyttige arbejde.

Løkkeberg: At andre er værre, hjælper ikke os; det berettiger ikke til overseen af dette spørgsmål.

Buen gjorde opmærksom paa, at det her ikke var spørgsmål om afholdsfolket eller deres program. Her gjaldt det: er ædruelighed en nødvendig betingelse for en stærk fagorganisation. Saa mente ialfald baade Tom Mann, A. C. Meyer og flere med dem.

Edb. Olsen, A. Johnsson, Jøppesen, Strøm, Anders Jensen, Bergendahl, Retvedt, Joh. Andresen m. fl. fandt den foreslaaede resolution at være paa sin plads.

Knudsen fremsatte følgende forslag til resolution:

„Mødet udtaler, at da manglende social-politisk forstaaelse i stor udstrækning er aarsag i, at der endnu findes saa mange fagfæller, som staar udenom fagforeningerne i de forskjellige fag, saavel som upaalidelige fagforeningsmedlemmer, anbefaler landsmødet, at foreningerne lægger mere vægt paa den personlige agitation af dertil skillede og fremfor alt ædruelige personer, og bør foreningerne saavidt gjørligt ansætte lønede agitatorer enten fast eller periodisk.“

Ved alternativ votering erholdt Buens og Løkkebergs resolution 27 st., Knudsens 23 st.

Ved den endelige votering bifaldtes den første mod 9 stemmer.

*

Punkt 17: „Bør Det norske arbeiderparti foranstalte kvindelige demonstrationstog 17de mai over det hele land til fordel for almindelig stemmeret for kvinder?“ indleedes af fru Mina Jensen, der konkluderede med en resolution, som anbefalede selvstændig optræden fra kvindernes side.

Hun fandt heri kraftig støtte af Edb. Olsen, medens flerheden af de øvrige talere hævede, at kvinder og mænd i dette stykke har fælles interesser og burde demonstrere fælles. Efter at en flerhed af resolutioner var foreslaaet, nedsattes en komite paa 5 medl. for at udarbejde forslag til resolution.

5te og sidste møde mandag kl. 3 efterm.

Komiteen fremlagde følgende forslag, der vedtoges mod en stemme:

„Mødet udtaler, idet det giver sin fulde tilslutning til den ved sidste 17de mai-demonstration i Kristiania fulgte taktik i stemmeretsspørgsmaalet, at kvindeforeningerne maa lægge al sin kraft i agitationen for, at denne taktik bliver anerkjendt og efterfulgt udover landet.“

Bidere udtaler mødet, at der fra arbeiderpartiets side maa iværksettes en større agitation for at vække kvindernes selvstændighedsfølelse og deres forstaaelse af arbejderbevægelsen.“

*

Valget havde følgende udfald:

Ordfører: Ludvig Meyer med 53 stemmer.

Dr. Nissen havde til mødet fremsendt et telegram, hvori han erklærede, at som stillingen nu var tillod hans tid ham ikke at modtage valg som redaktør.

Landsmødet overlod da til partistyret at ordne redaktionsspørgsmaalet og snarest mulig finde en mand, som kunde overtage chefredaktørposten.

Styremedl.: C. Jøppesen med 51 st., Chr. H. Knudsen 49 st., Oscar Nissen 46 st., Edb. Olsen 43 st., Joh.

Johnsen 42 st., frk. Birgitte Halvorsen 36 st., Martin Larsen 32 st.

Suppleanter: Joh. Karlsen, A. Hazeland, D. Strand, Joh. Andresen, Lars Pedersen.

Revisorer: E. Rasmussen, A. Løkkebera, Joh. Regnell.

Suppleanter: Karl Kristensen, J. Ahlstrøm, A. Botnan.

*

Efter at valgene var foretaget, gik man over til at behandle de fra Bergens afdeling opstillede emner, der samtlige indleedes af redaktør Olafsson.

Punkt 1: Partiets agitation.

Indlederen fremholdt, at vestlandet var stedmoderlig behandlet ved udsendelsen af agitatorer. 17de mai var man saaledes uden taler i Bergen trods indstændig anmodning om at erholde en fra Kristiania.

Chr. H. Knudsen redegjorde for partistyret. En misforstaaelse var skyld i, at Bergen ingen taler fik 17de mai. — Kræfterne var saa, og man rak ikke saa langt som man gjerne vilde.

Olafsson erklærede sig tilfredsstillt ved den givne redegjørelse.

*

Punkterne 2 og 3 var fremsat af foreninger, der ikke tilhørte organisationen og besluttedes ikke taget under behandling.

*

Punkt 4. Bergens afdeling havde foreslaaet følgende:

„Saafremt en streik er godkjendt af den stedlige organisation og derom rapport indgik til partistyret, pligter dette at støtte streiken, moralsk gennem partiets organ og økonomisk ved at udstede bidragslister og lignende, eftersom partistyret finder det heldigst.“

Knudsen advarende mod at paalægge partistyret forpligtelse til at udstede lister. Dette hørte ind under fagorganisationens ramme.

P. A. Pettersen foreslog følgende resolution, der efter nogen debat vedtoges enstemmig:

„Saafremt en streik er godkjendt af et landsforbund eller den nu under planlægning værende faglige landsorganisation og rapport derom er indgivet til partistyret, pligter dette at støtte streiken moralsk gennem partiets organer. En streik, der er iværksat af enkelt forening uden at være godkjendt af noget fagforbund, stedlig samorganisation eller den faglige landsorganisation har ingen ret til at kræve partiets støtte.“

*

Punkt 5. I anledning lægds- og udsættelsessystemet vedtoges enstemmig følgende af Bergens afdeling foreslaaede resolution:

„Arbejderpartiets 12te landsmøde erklærer, at den behandling, som barn, alderdomsvage og arbejdsinvalid er gennem udsættelses- og lægdsystemet er udsat for, som regel er i højeste grad oprørende og forlanger det derfor hurtigst muligt affkasset.“

I stedet herfor paalægges det kommunerne, at oprette barneasyl, hvor ubemidlede efterladte eller andre uforsørgede barn indsættes og forpleies for kommunens regning indtil de har naaet den alder og modenhed, at de kan sørge for sig selv, samt

at der opføres alders- og invalidehjem, hvor alderdomsvage eller af andre aarsager vansøre arbejdere paa forsvarlig maade forpleies af kommunen.

Til at føre tilsyn med disse hjem nedsættes tilsynsudvalg, hvortil kommunestyret og den stedlige arbejderorganisation hver vælger et lige antal medlemmer.“

*

Hermed var de paa dagsordenen opstillede sager behandledes, hvorefter de tidligere i mødet refererede budgetforslag for partikassen og partiorganerne vedtoges enstemmig. Ligesom det overlodes til

partistyret at bestemme naar og hvor næste landsmøde skal holdes.

Mødet afsluttedes, idet ordstyreren, hr. Jeppesen, i en ildfuld tale opfordrede repræsentanterne til paa sine hjemsteder at frugtbargjøre de under mødet modtagne impulser, — frugtbargjøre dem, saa forstaaelsen af socialismen kunde sprede sig i folket og bringe flere og flere under fanerne.

*

Under mødet indløb følgende telegrammer:

Mo, 6. august.

Streifende partifæller i Bofsmo sender landsmødet hilsen. Held og lykke følge eders arbejde. Leve socialismen.

Berntsen.

Kristiania, 8. aug.

Jernbanearbejderne ved 1ste og 2den afdeling Nordbanen samlet til møde og fester landsmødet sin hilsen, med de bedste ønsker for arbejderpartiets fremgang.

